

MOETEN WIJ UITGAAN
UIT DE NEDERLANDSCH HERVORMDE KERK?

20

DEZE VRAAG
ONTKENNEND BEANTWOORD

DOOR

J. NIERSTRASZ.

v. d. m. te Goënga c. a.

„Ten ernstigste zouden wij daarom op het voet-
spoor van Calvijn, een iegelijk vermanen willen, om
toch wel toe te zien, of de kerk die hij verlaten wil,
metterdaad zooverre van God verlaten is, dat ze het
welwezen niet alleen, maar ook het wezen eener kerk
verloort.

Omdat uw kerk krank, omdat ze verminkt is, moogt
gij haar uw liefde nog niet onthouden. Eer mag zij
juist om die krankheid op meerdere deernis van uwe
zijde aanspraak maken.”

Dr. A. KUYPER,
Tractaat van de reformatie der kerken.
1883, blz. 176.

SNEEK. — J. CAMPEN.

Dit boekske werd door mij geschreven ter inlichting van de leden mijner Gemeente. Dien tengevolge komt er 't een en 't ander in voor, dat een meer plaatselijk en persoonlijk karakter heeft.

Toen ik den uitgever verzocht, om het ook in den handel te brengen, heb ik er dit meer plaatselijke en persoonlijke niet willen uitlichten. Gelijk toch de doleerenden hier handelen, gaan ze overal te werk. Wat door de vrienden der doleantie hier wordt gezegd, wordt overal door hen gezegd. Alles geschiedt naar vast model. En wat ik van mij zelven getuig, getuigen mede de meeste predikanten, in wier Gemeenten »het werk der reformatie is ter hand genomen.»

Een nieuw licht verspreid ik wel niet over de kwestie van den dag. Toch kan het zijn nut hebben, die kwestie telkens weer van nabij te bezien. De doleerenden gaan voort, de zelfde beschuldigingen gedurig weer te berde te brengen, en zoo leggen zij den vrienden der Nederl. Herr. Kerk, de verplichting op, om de bedriegelijke voorstellingen gedurig op nieuw ter toetse te brengen.

Onder den zegen des Heeren moge dit boekje medewerken, om dezen of genen te overtuigen, of in zijne overtuiging te berestigen, dat wij nog niet uit de Ned. Herr. Kerk behooren uit te gaan.” —

J. N.

Aan
te

Ma
naar
derte
brand
»de I
ga c.
wetti
In
raad
schijn
kerke
Ofs
verwe
bij ui
des B
nen a
in het
Die
van d
ambts
kracht
zijn m

*Aan de leden der Nederl. Herv. Gemeente
te Goënga, Gauw en Offingawier.*

Genade zij u en vrede van God on-
zen Vader en den Heere Jezus Christus.

Maandag, 27 Aug. jl., is bij mij, en zoo ook bij u naar ik meen, aan huis bezorgd, een gedrukte brief, onderteeekend door P. R. Span, S. R. Westra, S. J. Gerbrandij en W. G. Jellema. Deze mannen noemen zich »de Kerkeraad der Gereformeerde Gemeente te Goënga c. a.» en dienen zich bij ons aan als den eenigen wettigen Kerkeraad van deze Gemeente.

In dat schrijven zeggen zij dat er nog een kerke-
raad over deze gemeente gesteld *»was.»* Maar zonder schijn of schaduw van bewijs, brengen zij tegen dien kerkeraad eene reeks van vreeselijke beschuldigingen in.

Ofschoon zij in ootmoed belijden, dat hunne personen verwerpelijk zijn, melden zij zich nochtans aan, als de bij uitnemendheid getrouwen. *»Zij staan in den naam des Heeren, voor zijn recht, op zijn Woord, en met geen anderen regel van regering der gemeente, dan die in het Woord ligt.»*

Die andere kerkeraad is de ontrouwe, die doet niets van dit alles, ja die doet veelmeer het tegendeel. *»De ambtsdragers buigen voor verordeningen die Gods Woord krachteloos maken, besturen naar reglementen die in strijd zijn met Gods Woord, gehoorzamen aan machten die des*

Heeren huis zijn ingedrongen, zonder dat de Heere die ingesteld heeft."

Schandelijk gedrag van dien ontrouwen kerkeraad, niet waar? Maar, nog is de maat van zijne ongerechtigheid niet volgemeten.

Herhaaldelijk heeft men dien kerkeraad gevraagd *»op te waken, den goddeloozen regel van kerkregeering te verwerpen en tot den regel des Woords, tot de gereformeerde kerkregeering, tot de ordeningen des Heeren terug te keeren."*

Maar ook dit heeft die kerkeraad geweigerd.

Gij bemerkt -- de aanklacht is vreeselijk, het gedrag van dien kerkeraad ergerlijk, en hij verdiende niets anders, dan hoe eer hoe beter op zijde gezet te worden.

Daarom hebben toen ook eenige leden der Gemeente, eenige andere leden bij elkaar geroepen --- en met elkan- den hebben zij een nieuwen kerkeraad benoemd.

Is dit nu niet in strijd met Gods Woord, in strijd met de Belijdenis, in strijd ook met de Dordsche kerkorde? Zeer zeker! Maar daar konden zij zoo nauwgezet nu niet naar vragen. De Kerkeraad, die niet doen wilde, wat zij wenschten, moest op zij gezet.

Die nieuwe kerkeraad komt nu tot ons, gelijk hij zegt, *»in den naam des Heeren"*. Hij herinnert ons aan den toekomenden dag des gerichts! Dan zullen wij rekenschap hebben te geven, onder welke kerkregeering wij geleefd hebben. Maar ook hiervan, welke kerkregeering wij nu kiezen. Zoo eischen zij de leden der Gemeente op, om eene keuze te doen tusschen twee kerkeraden. Zij stellen ons voor de vraag: *»Zult gij ons erkennen of verwerpen?"*

Naar waarheid moet ik bekennen dat dit schrijven een pijnlijken indruk op mij gemaakt heeft.

De onderteekenaars slaan schijnbaar zulk een ootmoe-

digen, en toch werkelijk zulk een hoogmoedigen toon aan. Zij gebruiken groote woorden en zwaarwichtige uitdrukkingen. Zij stellen vele zaken in een valsch licht. En zonder eenig bewijs hoegenaamd, brengen zij vreese-lijke beschuldigingen in, tegen een predikant, vier ouderlingen en vier diakenen, die door Gods genade »*Jezus Christus en dien gekruist als hun éénigen Zaligmaker en »Heer*'' belijden mogen, en tegen wier belijdenis en wandel zij geen enkel getuigenis hebben afgelegd.

In der daad, het komt mij voor dat die brief niet onder de leiding des Heiligen Geestes is opgesteld. De Heilige Geest is de Geest der waarheid, die nederig maakt, die niet in valsche nederigheid ons doet zeggen en drukken laten »dat onze personen verwerpelijk zijn'', maar ons als verwerpelijk in eigen oog doch begenadigd door onzen God, eerlijk en getrouw maakt, ons oprecht doet zijn en eenvoudig in spreken en handelen.

Ontveinzen wil ik het niet; toen ik dat schrijven van P. R. Span c. s. gelezen had, was er toorn in mijn hart, omdat mannen, die zeggen te spreken en te staan in den naam des Heeren, door het gebruik van groote woorden, anderen misleiden. Maar die toorn ging over in droefheid, en het werd mij gegeven ook voor hen te bidden: »Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen."

En neen! dit weten zij ook niet! Zij kunnen geen re-
kenschap geven van de uitdrukkingen die zij gebruiken. Zij zelf zijn misleid. Zij hebben dien brief, die rondgezonden is, onderteeekend, in goed vertrouwen op hem, die hun dien brief voorlegde. Zelf hebben zij dien niet geschreven. Dat kunnen zij zelfs met hun vieren niet. Gelijk het met al die stukken der doleerenden gaat, namelijk, dat zij door de leiders opgesteld worden, — zoo ook hier. Maar dan had dit er ook bij moeten staan. De consu-

lent had mede moeten onderteekenen. Nu dit niet zoo is, nemen de onderteekenaars den schijn aan alsof het hun werk is. Reeds dit is niet goed. De Schrift wil dat wij in alles eerlijk zijn; maar eerlijk vooral dan, als men zegt op te treden en te spreken in den naam des Heeren. Doch nu dragen dan ook de vier onderteekenaars de volle verandwoordelijkheid, zoowel van de verkeerde voorstelling der zaken, als ook van al die vreeselijke beschuldigingen.

Nadat ik dat schrijven gelezen had, gevoelde ik, niet te mogen zwijgen, maar te moeten spreken. Ik mag niet toezien dat gij misleid wordt door een ijdel roepen: »Gods Woord! Gods Woord!» Ik moet u waarschuwen: Staat op uwe wegen, en ziet toe. Bezint eer gij begint.

Door Gods genade buig ook ik voor Gods Woord. Ook ik sta op den grondslag der Gereformeerde belijdenis. Ook ik wensch Christus den Heere, als Koning in zijn Kerk te eeren.

Ik wil u waarschuwen. Niet uit vrees dat anders de Gemeente mocht verloopen. Niet alleen uit begeerte om u toch maar tot elken prijs te behouden voor de Nederl. Herv. Kerk.

O zeker, ik heb die kerk lief, de kerk mijner vaderen; de kerk waarin de Heer mij deed geboren worden, waarin Hij mij meer dan een zegen schonk, waarin Hij mij de bediening van het Evangelie der genade heeft toevertrouwd. Ik heb die kerk lief, haar bloei is mijn gebed, haar verscheuring mijn smart — en in mijn oog is het geenszins zulk eene ligte zaak haar den rug toe te keeren.

En 'k heb ook u lief, leden der Gemeente! en ik wensch voor u ten zegen te zijn; ik weet dat ik geroepen ben ook over uwe zielen te waken; ik weet dat wij in den dag des oordeels met elkander voor den rechterstoel des Heeren

zullen staan, en dat uw bloed van mijne hand zal geëischt worden.

Maar ik wil u waarschuwen, in heilige overtuiging dat onze Nederl. Herv. Kerk, hoeveel verkeerd haar ook aankleeft, hoe krank zij ook is, evenwel niet onherstelbaar is; in heilige overtuiging dat God de Heere haar niet verlaten heeft, en ook wij haar dus niet behoeven, ja zelfs niet mogen verlaten. Ook in onze kerk hoor ik nog het ruischen der voetstappen onzes Heeren.

Mijn doel is, om u een antwoord te geven op de vraag:

Moeten wij uitgaan uit de Ned. Herv. Kerk?

Hiertoe u op te wekken, is toch het doel van het schrijven door P. R. Span c. s. onderteekend.

»Zult gij ons erkennen of zult gij ons verwerpen?» zoo vragen zij. Die vraag beteekent niets anders, maar ook niet minder, dan dit: »Zult gij breken met de Hervormde Kerk of zult gij blijven? Wilt gij u afscheiden en u bij ons voegen, of zult gij blijven waar gij zijt?

Het is niet anders: zij wekken u op, tot hen over te komen, en met hen eene nieuwe gemeente te vormen.

Zeker, zij spreken dit met beslistheid tegen. Immers, zij zeggen: *»verstaat ons goed, er is geen nieuwe gemeente gevormd, er heeft geene afscheiding plaats gehad; er is alleen voor deze gemeente een andere kerkeraad opgetreden.»*

Ja! zoo schrijven zij! Wellicht leven zij ook in die meening. Dit willen wij liefst aannemen! Maar dan misleiden zij zichzelf en u. Evenwel, zij kunnen en moeten beter weten. Zij moeten beter weten: want zij willen u voorlichten, zij willen u regeeren; ongevraagd bieden zij zich aan als uwe leidslieden; zij moesten dus ook zorgen, op de hoogte der zaak te zijn, opdat zij u niet brengen waar gij niet zijn wilt.

Maar zij kunnen ook beter weten. Het is hun dik-

wijls genoeg gezegd. Telkens opnieuw is in allerlei geschriften over dit onderwerp aangetoond, dat de doleantie niets anders is dan de vorming eener nieuwe, afgescheidene Gemeente. Tal van rechterlijke uitspraken hebben beslist dat de doleerenden uit de Hervormde Kerk uitgegaan zijn. Ook de Christelijk Gereformeerden, de oudste afgescheidenen, met wie de doleerenden vereeniging gezocht hebben, beschouwen de doleantie als afscheiding van de Nederl. Herv. Kerk, en eischen als voorwaarde der vereeniging, dat de doleerenden onvoorwaardelijk erkennen dat zij afgescheiden zijn.

Gaarne wil ik gelooven dat zij geen afscheiding bedoelen, maar eene reformatie der kerk op 't oog hebben. Maar de vraag is niet, wat ik met mijne daad bedoel, maar wat mijn daad uitwerkt. Het kind dat met lucifers speelt en het huis zijner ouders in brand steekt, heeft dat stellig en zeker niet gewild of bedoeld. Maar ondanks den wil van het kind, staat daar het huis te branden. Als ik schiet op een roofvogel die mijn kippen bedreigt, en ik schiet mijn buurman neer, — wat baat het of ik zeg, zoo bedoelde ik het niet: mijn buurman ligt daar!

Zoo hebben wij bij de doleerenden ook niet te vragen, wat bedoelen zij? maar wat is de uitwerking van hun optreden. En dan is het zeker, zij mogen Hervorming bedoelen — maar zij maken scheiding en scheuring. Zij trekken een aantal gelijkgezinden, en wellicht ook goedgezinden, uit de Nederl. Herv. Kerk, zij vormen eenen afzonderlijke kring, die aanspraak maken zal eene kerk, of de kerk te zijn; maar zoo, dat hun kracht, hun invloed voor onze kerk verloren is, en zij geen den minsten invloed meer uitoefenen kunnen.

Ook ik wensch van ganscher harte »Hervorming van en in onze kerk», die in menig opzicht hervorming behoeft; en daarom juist wil ik u waarschuwen, niet af

te dwalen op den weg der doleerenden, door wier uitgaan uit de kerk, de wezenlijke hervorming, menschelijker wijze gesproken, voor jaren onmogelijk wordt.

Laat mij allereerst op een verschijnsel uwe aandacht mogen vestigen, dat vooral niet uit het oog mag worden verloren, en dat zeer zeker tot groote voorzichtigheid in deze moet aansporen.

Er wordt thans op kerkelijk terrein een strijd gestreden. Maar helaas, het is geen strijd van de belijdende Gemeente des Heeren tegen eenigen gemeenschappelijken vijand, maar, o jammer, veel meer een strijd waarin belijders van onzen Heer en Zaligmaker tegenover elkander in het harnas staan. Aan beide zijden staan mannen, wier namen een goeden klank hebben in de Gemeente, die èn om hun talenten, èn om hun godsvrucht, èn om hun ijver voor het huis des Heeren, allen lof verdienen. Zoo wel aan de zijde der doleerenden, als ook tegenover hen, staan mannen, die Gods Woord alleen erkennen als regel en richtsnoer van al ons doen en laten, mannen, die de belijdenis der vaderen lief hebben met geheel hun hart, bezielde door hartelijke begeerte om te ijveren voor de eere des Heeren, voor 't heil der Gemeente, voor 't welzijn der Kerk.

Die strijd tusschen broeders is zonder twijfel diep bedroevend. Maar dit toch, dat het een strijd is tusschen Broeders, tusschen belijders der Waarheid, moet ons tot de uiterste behoedzaamheid manen — èn in ons oordeel, èn in de bepaling van onze eigene handelwijze.

Maar al te licht komen de vrienden der doleantie er toe, om hen die niet medegaan, in een verkeerd daglicht te stellen, valschelijk te beschuldigen en te veroordeelen. Maar gemakkelijk komen de bestrijders der doleantie er toe, om de doleerenden, dweepers en met andere min liefelijke namen te benoemen.

Daarom moeten wij vooral Marcus 9 : 38—40 in 't oog houden. Het is mogelijk in Christus te gelooven, Hem lief te hebben, in Zijnen naam krachten te doen, zonder dat wij juist medeloopen met een bepaald getal van 's Heeren discipelen, of in een zekeren kring van discipelen te huis behooren. De hoofdzaak is niet hoe wij staan tegenover een aantal volgelingen des Heilands, maar hierop komt het aan, hoe wij staan tegenover den Heiland. Dit zal albeslissend zijn.

In onze dagen is het dus weer een broederkrijg, waarvan de geschiedenis der Christelijke Kerk, ook der Gereformeerde Kerk van vroeger dagen, zoo menig dieptreurig voorbeeld oplevert.

Maar dit juist brengt mij er toe, om eene poging te doen, u de beweging, den strijd onzer dagen, althans eenigzins te doen begrijpen.

De beweging toch, die sedert eenigen tijd hier in de Gemeente bestaat, staat niet op zichzelf, maar staat in nauw verband met de beweging in onze geheele Nederlandsche Hervormde Kerk, welke op 't einde van 't jaar 1885 in Amsterdam is ontstaan, en vandaar nu overal voortgeplant is. Die beweging is inzonderheid door Dr. A. Kuiper en eenige andere mannen met hem, mannen van uitnemende gaven en groote geleerdheid, in 't leven geroepen, in 't leven geroepen naar het mij voorkomt, ingevolge een wel overlegd plan, na langdurige voorbereiding, en voortgeplant door middelen, die den toets der strikte eerlijkheid en der goede trouw niet altoos kunnen doorstaan.

Ook hier is die beweging gewekt; zij is niet geboren uit heiligen drang, maar gewekt en gekweekt. Ook hier waren enkelen, aan wier vroomheid en goede bedoeling ik alle eere wensch te geven, die, voornamelijk door de vurige maar opgeschroefde geschriften van Dr. A. Kuiper, en door de

prikkelende couranten-artikelen, die week aan week in de Heraut verschenen, zijn bewerkt en medegesleept geworden. Het doel, dat Dr. Kuyper zegde te beoogen, lachte hun toe! In vertrouwen op den hoofdleider gingen zij mee. Niet genoegzaam zich rekenschap gevend, van wat hun week aan week werd voorgelegd, niet genoegzaam bekend met de geschiedenis der gereformeerde kerk van vroeger dagen, niet kunnende gelooven dat ook een man als Dr. A. Kuyper mis zag, en tengevolge van het aldoor staren op één punt in zeker opzicht blind geworden was, niet kunnende aannemen, dat ook een man van zijn geleerdheid en vroomheid, al had hij 't goede doel voor oogen, nochtans een verkeerden weg kon inslaan, en verkeerde middelen kon aanwenden, zijn zij hem gevolgd, of liever hebben zij zich laten medeslepen.

Reeds jaren en jaren lang zijn veler oogen geopend voor velerlei misstand, zoowel in onze maatschappelijke als ook in onze kerkelijke toestanden. Er is in ons maatschappelijk leven geen bloei, maar verval, diepe inzinking. Maar vooral de zedelijke toestand van ons volk laat veel te wenschen over. Niet ongegrond is de stelling dat van velerlei gebrek in het maatschappelijk leven, de bron en oorsprong te zoeken is, in het kerkelijk, of liever in het godsdienstig leven. Waar het kerkelijk, of liever het godsdienstig leven bloeit, daar bloeit ook het maatschappelijk, het zedelijk leven. Menige bladzijde der Schrift en ook der geschiedenis van ons vaderland, kan dit bewijzen. Eene vergelijking van Israëls toestanden onder David en Salomo, met Israëls toestanden onder Achab en andere goddelooze koningen, toont dit duidelijk aan. Waar het godsdienstig leven bloeide, bloeiden ook de maatschappelijke toestanden.

Zoo richte men al zijn aandacht op de kerk, en op het kerkelijk leven. En neen! het viel niet te ontkennen,

daar was onnoemelijk veel verkeeds, er was ontzagge-
lijk veel gebreks.

Naar de oorzaak werd gezocht! Sommigen meenden,
dat al het verkeerde voortvloeide uit de inrichting der
kerk, onzer Nederl. Herv. Kerk, en dat terugkeer tot de
oude paden veelzins verbetering zou brengen. De wijze
waarop onze kerk was ingericht, was schuld van allen mis-
stand. Terugkeer tot de oude, de Dordsche inrichting
der kerk, zou veel verandering en verbetering bren-
gen.

Anderen dachten er anders over. De gereformeerde
schrijvers van die vroegere, hooggeloofde tijden, hebben
toch ook reeds dezelfde klachten geklaagd, die nu telkens
oprijzen. Was het dus in die dagen niet beter dan nu,
dan kon toch de fout van allerlei ellende niet liggen in
de inrichting der kerk.

Zij vonden eene andere oorzaak, en, mijns inziens, te-
recht. Ten allen tijde, ook reeds in de dagen der Apos-
telen, was er een macht des ongeloofs, dat wel op zeer
verschillende wijzen zich heeft uitgesproken en geopen-
baard, maar in wezen niet verschilde. Zóó krachtig ech-
ter als in de laatste helft der vorige eeuw het ongelooft
zich openbaarde, had het zich zelden of nooit geopen-
baard. Een stroom van ongelooft brak los en heeft zijn
duizenden en tienduizenden verslagen. Alle fundamen-
ten der ons heilige en dierbare waarheid werden om-
vergestooten; in plaats van de goddelijke openbaring,
werd de rede, het zoogenaamd gezond verstand, op den
troon geplaatst. Wat met de rede, het gezond verstand,
in strijd was, werd eenvoudig als oudwijfsche fabel ver-
worpen. Het modernisme in onze dagen, staat in nauw
verband met dat ongelooft, dat nu een 150 à 200 jaren
geleden in Engeland en in Frankrijk bloeide, en zijn in-
vloed overal, ook in ons land deed gelden.

Dat ongeloof had ook hier te lande zijn duizenden ver-
slagen, lang vóór 1816, toen onze Nederl. Herv. Kerk
haar tegenwoordige inrichting ontving, óók toen de altoos
zoo hoog geloofde Gereformeerde Kerk, onder de zoo
hoog geprezen Gereformeerde Kerkordening verkeerde.

Aan die macht des ongeloofs nu, schrijven velen en
terecht, den achteruitgang, het verval in zedelijk en gods-
dienstig leven toe. Het verschijnsel toch, dat ook onder
de vorige kerkeordening zooveel door 't ongeloof mee-
gesleept waren, toont duidelijk, dat op zich zelf de kerk-
inrichting en de kerkenorde niet bij machte is, den stroom
des ongeloofs te keeren. Niet aan kerkvorm en kerk-
inrichting is de ellende toe te schrijven; maar dan is
ook van kerkinrichting en kerkvorm geen heil te ver-
wachten. Vandaar dan ook dat in 1834, toen de afschei-
ding plaats had, en de tegenwoordige Christelijk Gere-
formeerde Kerk ontstond, tal van kundige, vrome en
godzalige mannen niet mee gingen. Hun stond voor den
geest, het woord des Heeren bij Jesaja 59: 19^b: »Als de
vijand zal aankomen als een stroom, zal de Geest des
Heeren de banier tegen hen opheffen." Zij verwachten
de verbetering, de hervorming, de wederopleving der kerk
van den Heer, van de prediking des Woords, want door
de verkondiging des Evangelies werkt de Geest des Hee-
ren. Zij zorgden dus voor de bearbeiding van ons volk
door het *Woord Gods*. Zij zorgden voor Evangelisatie,
voor Christelijke scholen, enz. En waarlijk, dat werk
bleef niet ongezegend. Er was in de laatste jaren ken-
nelijk »een komen van den Heer tot zijn Tempel."

Zoo bleven twee meeningen tegenover elkander staan.
De eene; dat in de inrichting, in den vorm der kerk, de
misstand gezocht moest worden, — de andere, dat in het
ongeloof de oorzaak van al de ellende in het kerkelijk
en godsdienstig leven te zoeken en te vinden was. Een

groot deel der geloovige predikanten, een goed deel der Gemeente, die *«aan Immanuel vasthoudt»*, was der laatste meening toegedaan.

Dr. A. Kuypers deelde de eerste meening. Al het verderf vloeide voort uit de inrichting der kerk, en daarom stuurde hij dan ook altoos aan op verandering in den vorm, in de inrichting der kerk. *«Zorg gij voor de schapen — laat mij dan de zorg voor den stal,»* moet hij eens gezegd hebben.

Sedert 1867 trad hij dan ook altoos op, om ons volk in dien geest te bewerken. In zijne kerkredenen, ter bevestiging van de predikanten Van Ronkel en Van Son, uitgegeven 1873, blijkt dan ook duidelijk, dat hij de Nederl. Herv. Kerk in hare tegenwoordige inrichting, reeds tot den ondergang had gedoemd.

Onze kerk, *«die onbelompen bussel van verwrongen saplooze ranken,»* moest het altoos misgelden. In al hare ellende werd zij ten toon gesteld, en die ellende zoo breed mogelijk, niet altoos met ontferming en deernis, uitgemeten. De smadelijkste namen waren niet smadelijk genoeg. Hij kon geen woorden genoeg vinden om haar diep genoeg te verguizen.

Evenwel, zelf bleef hij jaren lang in die kerk als predikant en eveneens jaren lang als ouderling werkzaam.

In plaats echter, dat hij den geest des ongeloofs bestreed, en met de machtige gaven die de Heere God hem verleende, optrad tegen het modernisme, bestreed hij liever de rechtzinnige voorgangers, die toch met hem op hetzelfde fundament der zaligheid bouwden. Geleerde en godvruchtige mannen, die het niet in alle deelen, vooral niet in zijn kerkelijk streven met hem eens waren, waren telkens het mikpunt van zijn pijlen, zoodat hij veler hart van achter die mannen aftrok,

Hij bleef predikant, hij bleef ouderling in die kerk!

Er
hem
form
laats
zwa
kan
hij
luid
dit
zijn
wer
deu
bez
zen
der
der
maa
ren
niet
Dr.
N
kerk
naar
Ker
leuz
hem
I
tuig
ople
alle
ging
M
E
zijn

Er is hier iets wonders in. Er was toch een kerk, die hem gaf wat hij wenschte, namelijk, de Christelijk Gereformeerde Kerk, in 1834 ontstaan. Wel blijkt nu in den laatsten tijd, dat Dr. A. Kuyper ook tegen die kerk bezwaren heeft, zoodat hij met haar zich niet vereenigen kan, — maar toch in hoofdzaak bood die kerk aan wat hij wilde. Meer dan een sprak dan ook zachtkens of luide, dat Dr. A. Kuyper daarheen moest overgaan. Doch dit deed hij niet, dit wilde hij niet. Zelfs verdedigde hij zijn blijven in onze kerk nog in 1883, toen hij een werk uitgaf, »het tractaat der kerkhervorming.” Wel deugde de inrichting onzer kerk niet; hij had er tal van bezwaren tegen; maar 't wezen der kerk was nog 't wezen van een ware kerk. Zij stond nog op den grondslag der belijdenis: zij had nog de bediening des Woords en der Sacramenten. Wel werd de tucht niet uitgeoefend, maar die was in 15 van de 18 eeuwen nooit naar behooren uitgeoefend. Kortom, de Nederl. Herv. Kerk was niet eene valsche, maar nog eene ware kerke Christi, en Dr. A. Kuyper bleef er in.

Niet te min, hij bleef aansturen op hervorming der kerk, naar de inrichting van vroeger dagen, in hoofdzaak naar het model der Dordsche kerkorde. De Nederl. Herv. Kerk, naar dat model te hervormen, was zijn ideaal, de leuze, het doel van zijn leven en werken. Bij alles stond hem dit doel voor oogen.

Dit was zijn goed recht. Was het zijne innerlijke overtuiging, dat er voor onze kerk alléén in dien weg weer opleving mogelijk was, dan mocht hij ook niet nalaten, alle geoorloofde middelen te gebruiken, om die overtuiging ingang te doen vinden, om zijn doel te bereiken.

Maar ook alleen geoorloofde middelen.

Echter, hij had geen geduld, tot dat God de Heer hem zijn levensdoel zou doen bereiken. Het duurde hem te

lang, al te lang, eer dat overal die overtuiging was doorgedrongen en had doorgewerkt.

Maar ongeduld is een bewijs van ongeloof. Die geloof heeft, geeft zijne zaak den Heere over en wacht des Heeren tijd af. Habakuk's woord: »Het zal gewisselijk komen en niet achterblijven,» geeft moed om in stilheid en vertrouwen onze sterkte te zoeken."

Zou het Dr. A. Kuyper niet aan dit geloof ontbroken hebben? Ik vraag slechts.

De uitdrukking »de reformatie der kerk ter hand nemen", is een uitdrukking door Dr. A. Kuyper 't eerst gebruikt. En mij wil het voorkomen — dat hij werkelijk in Amsterdam de reformatie der kerk *ter hand* genomen heeft.

Op het laatst van 1885 zijn er te Amsterdam in de Nederl. Herv. Gemeente dingen geschied, waar over nog geen genoegzaam licht is opgegaan. Er was in die dagen in den Amsterdamschen kerkeraad eene kwestie ahangig over het afgeven van attesten (bewijzen van zedelijk gedrag) aan jongelieden, die elders als lidmaten wenschten te worden aangenomen.

Die kwestie had ieder jaar kunnen ontstaan, want ieder jaar moesten er leerlingen van moderne predikanten aangenomen worden. Maar nu juist was die kwestie met kracht opgeworpen.

Tegelijk had er iets anders plaats. Er werden veranderingen gemaakt in het reglement op het kerkelijk beheer, veranderingen van ingrijpenden aard. Werden die veranderingen tot Wet — dan kon het collegie van beheer in Amsterdams Gemeente de goederen blijven besturen — ook dan zelfs als zij gecensureerd waren geworden. Ja het collegie van beheer had uitspraak te doen, of de censuur door den kerkeraad of eenig ander kerkelijk bestuur uitgesproken, al dan niet van kracht zou zijn. Sterker zelfs! Men vooronderstelde het geval dat er

two
blik
mee
tie,
I
mer
liev
Her
nu,
een,
mee
hee
war
wor
I
Ker
M
gev
and
stan
in z
gez
het
op
legi
gen
te g
te,
der
C
bep
rech
volu
dam

twee kerkeraden zouden zijn. Immers, men zag het oogenblik komen, dat de kerkeraad der Nederl. Herv. Gemeente, ter oorzaak van zijn gedrag in de attesten-kwestie, kon worden afgezet.

Dit vonnis van afzetting zou men niet aanvaarden — men zou dan toch kerkeraad blijven. Daar naast — of liever, in de plaats van den afgezetten kerkeraad zou in de Herv. Kerk een andere kerkeraad worden benoemd. Welnu, dan waren er twee kerkeraden. (Eigenlijk was er maar een, want een afgezette kerkeraad is geen kerkeraad meer.) En ziet nu, in dit geval zou het collegie van beheer zelfstandig hebben te beslissen, welke kerkeraad de ware, de wettige was, en welke kerkeraad erkend moest worden.

Dit is volgens het geldend recht in de Nederl. Herv. Kerk niets anders dan muiterij, oproer.

Met het oog op de attesten-kwestie en de mogelijke gevolgen, had Dr. Kuyper en zijne vrienden, die veranderingen in het reglement op het beheer willen tot stand brengen. Werd dus een deel van den kerkeraad in zake de attesten-kwestie afgezet, dan behoefden de afgezette kerkeraadsliden niet te bukken, zij konden fier het hoofd omhoog steken, de besturen tarten: want — op hun hand hadden zij het collegie van beheer; dat collegie zou hen als getrouwen kerkeraad erkennen en volgen, — en er werd in Amsterdam eene nieuwe gemeente geboren — een stuk van de Nederl. Herv. Gemeente, maar dat deel zou in het bezit zijn der kerken en der goederen.

Om die bepalingen nu in het reglement op het beheer, bepalingen die in lijnrechten strijd zijn met het geldend recht in de Nederl. Herv. Kerk, bepalingen die louter revolutie ademen, is werkelijk een deel van den Amsterdamschen kerkeraad afgezet geworden.

Niet om hun getrouwheid aan Gods Woord, niet om hun getrouwheid aan de belijdenis, maar omdat zij oproerige reglementen hadden helpen in 't leven roepen, zijn zij eerst geschorscht, en later, toen zij weerstrevig bleven, uit ambt en bediening ontzet.

Dat afgezette deel nu van den kerkeraad, heeft in Amsterdam eene nieuwe gemeente gevormd. Duizenden, vrienden en aanhangers van Dr. Kuyper, volgden het afgezette deel des Kerkerads. En zoo ontstond in Amsterdam eene secte, die zich noemt »De nederduitsche gereformeerde kerk, doleerend.”

Zonder twijfel was er in Amsterdam geschied, wat Dr. Kuyper niet had voorzien, en waarop hij allermint had gerekend.

Van af die ure, is hij met ongekende en weergalooze felheid opgetreden tegen onze Nederl. Herv. Kerk. Hij was tot in zijn nieren geprikkeld. En die sterke prikkeling was duidelijk merkbaar in elk geschrift en in elk courant-artikel dat uit zijn pen vloeide.

Maar van af die ure ook werden vergaderingen saamgevoeren van allen, die op de hand van Dr. A. Kuyper waren. Vergaderingen, die een zeer geheimzinnig karakter droegen, die met gesloten deuren werden gehouden. Een veldtocht werd beraamd en ondernomen, om overal in den lande doleerende kerken en kerkjes te stichten.

Men had een krachtig wapen in de hand, of liever gezegd, men koos een zeer krachtig wapen. De zaak die in Amsterdam geschied was, werd in een valsch licht gesteld. Men liet het voorkomen, alsof de kerkelijke besturen vijf predikanten en ongeveer 70 kerkeradsleden hadden afgezet om hun trouw aan Gods Woord en aan de belijdenis. Ziet, zoo riep men, de kerk vervolgt Gods heiligen! wat is er van zulk eene kerk nog te wachten. — Dr. Kuyper leende zijne pen, en gebruikte zijne

groote gaven, om die meening ingang te doen vinden. Aanvankelijk hebben velen dit geloofd. Maar »al loopt de leugen nog zoo snel, de waarheid achterhaalt haar wel." Velen, die eerst op de hand van Dr. Kuyper waren, door den schijn bedrogen, keerden zich straks beter ingelicht, van hem af, en toonden een afkeer te hebben van eene beweging, die naar een wel overgelegd plan in 't leven geroepen was, door eene bedriegelijke voorstelling in een aantrekkelijk licht werd voorgesteld, en door allerlei geheime middelen moest worden voortgeplant.

Toch had Dr. Kuyper aanhang genoeg om het vuur, dat in Amsterdam was ontstoken, overal heen te dragen. En zoo is er over ons geheele land, hier meer, daar minder, eene beweging, die onder de schoone leus van onze kerk te reformeeren (hervormen), evenwel niets anders doet, dan eene nieuwe afscheiding tot stand brengen.

Overal vindt men enkele personen, en zoo ook hier, die geheel op de hand van Dr. A. Kuyper, blindelings hem volgen, ja in blind vertrouwen zijne bevelen gehoorzamen, en alzoo overal de kerk verscheuren. Maar zoo doende wordt de kerk niet hervormd, maar alle ware hervorming onmogelijk gemaakt, althans voor een tijd.

En na alzoo den strijd onzer dagen op kerkelijk terrein, althans een weinig te hebben toegelicht, wil ik nu ook een antwoord trachten te geven op de vraag: Is het noodig dat wij scheiden van onze Ned. Herv. Kerk? Is het noodig dat wij breken met de Herv. Kerk om hare tegenwoordige inrichting? Is het noodig dat wij ons onverwijld scharen bij hen, die de Dordtsche kerkenorde zeggen te aanvaarden?

Laat ons deze zaak onder de oogen zien. Het is waarlijk wel eene zaak van het hoogste gewicht. Indien al de beschouwingen der doleerenden over de Nederl. Herv.

Kerk, indien al de beschuldigingen tegen haar, waar zijn, dan staat het zeker met onze Herv. Kerk niet te best.

Indien

Wij willen straks alle die beschuldigingen van naderbij bezien. Vooraf echter wil ik op den voorgrond plaatsen, dat er naar het oordeel onzer vaderen, in de belijdenis-schriften neergelegd, maar ééne eenige oorzaak is, waarom men de kerk mag verlaten, en dat is, als de kerk eene *valsche* kerk is geworden.

Het verschijnsel, dat wij in onze dagen aanschouwen, dat namelijk een deel zich van het lichaam der kerk scheidt en zegt alleen de ware kerk te zijn, is in 't geheel niet nieuw. Ook in de vorige eeuwen, ook toen de gereformeerde kerk de heerschende was in ons land, was er telkens zooveel ellende, zooveel verdorvenheid in de kerk, dat er telkens een deel was, dat, wanhopend aan herstel, zich van de kerk afscheidde. Menig voorbeeld is daarvan bij te brengen. Met een beroep op dit woord of op dat woord der H. Schrift, met het oog op dit of op dat verderf in de kerk, meenden sommigen gerechtigd te zijn, eene kerk den rug toe te keeren, die dat verderf ook maar een oogenblik langer dulden bleef. Zij hadden er geen oog voor dat de kerk een lichaam is, en dat het verderf dat in het lichaam is ingedrongen, zoo maar niet voetstoots kan worden uitgedreven, maar dat er eene innerlijke werking van het geheele lichaam in zijne samenstelling noodig is, om het verderf uit te drijven.

Er zijn in de Schrift geboden Gods die mij persoonlijk raken, en die dus ook ik persoonlijk heb te gehoorzamen.

Maar zoo zijn er in de Schrift ook geboden des Heeren die voor de kerk gelden in haar geheel, — die ieder lid der kerk, zooveel hem aangaat, persoonlijk heeft te

geh
op
I
soo
er
ker
Wo
ning
soo
des
ben
zoo
ik
Ma
die
ona
Wo
doo
is,
dat
lid
ster
aan
I
doe
Chr
ong
heff
maa
heb
gins
Goo
ik
omo

gehoorzamen, maar die ook de kerk in haar geheel heeft op te volgen.

De geboden der heilige Wet Gods gelden mij persoonlijk, die heb ik onvoorwaardelijk op te volgen. Maar er zijn ook voorschriften des Heeren die Hij aan Zijne kerk in haar geheel heeft gegeven, nl. de prediking des Woords, de heilighouding der sacramenten, de uitoefening van tucht. Die voorschriften gelden ook mij persoonlijk; als lid der kerk van Christus heb ik het zaad des Woords te zaaien waar ik er toe in de gelegenheid ben, — ik heb Doop en Avondmaal heilig te houden, zoodat ik die instellingen des Heeren heiliglijk gebruik, ik heb ook over mijn belijdenis en leven tucht te oefenen. Maar toch, voor de kerk, als kerk in haar geheel, gelden die voorschriften des Heeren. Is nu de kerk als kerk onachtzaam, zorgt ze niet voor de verkondiging des Woords, staat zij te veel vrijheid toe, ziet zij te veel door de vingers, zorgt zij niet zooveel in haar vermogen is, dat des Heeren instellingen heilig gehouden worden, dat de christelijke tucht geoefend wordt, dan heb ik als lid der kerk recht, tegen die zondige nalatigheid mijn stem te verheffen met kracht, op trouw en heilighouding aan te dringen, zooveel in mijn vermogen is.

Doe ik dit, doe ik al wat mijne hand vindt om te doen, dan doe ik mijn plicht, ik vervul als lidmaat van Christi Gemeente mijn roeping en ik heb geen deel aan de ongerechtigheid. Maar baat mijn roepen, mijn stemverheffen niet aanstonds, dan heb ik niet weg te loopen — maar ik moet blijven, blijven roepen en arbeiden. Ik heb mij zelf te beproeven, of ik wel uit het rechte beginsel, of ik wel op de ware wijze, of ik wel met een God verheerlijkend doel roep en arbeid. Is dit zoo, doe ik het in geloove, doe ik het biddend, doe ik het, omdat de ijver voor des Heeren eere mij dringt, dan heb

ik vol te houden en de zaak aan den Heer over te geven. Hij die mijn oogen opende, kan ook andere oogen openen, kan door zijne machtige genade zijne kerk weer terugleiden in 't rechte spoor.

Daarom gaat het ook niet aan, om te zeggen dit staat geschreven en dat staat geschreven; daar tegen wordt in de kerk gezondigd, en nu ga ik er uit, ik wil niet langer tot zulk een kerk behooren. Waarlijk, dit heeft veel van dat zeggen: »wijk van mij, want ik ben heiliger dan gij." Maar zoo wordt dikwijls vergeten dat de zonde en schuld der kerk, mede ook onze zonde en onze schuld is.

Tegen die lust tot afscheiding hebben dan ook onze gereformeerde vaders met allen ernst getuigt, met name Calvijn, Voetius, à Brakel en zoovele anderen.

Maar tegenover die allen, die als secten optraden en zich zelve als »de ware kerk" aandien, hielden onze vaders vol, *»men moet zich bij de kerk voegen en bij haar blijven,"* bij haar blijven, ondanks al de gebreken, en al het verderf die in haar zijn, zolang de kerk nog eene kerk van Christus is. Ontzaggeijk kan het verderf zijn, dat in de leden der kerk, in de ambtsdragers, in de bedieningen doordringt, en het is menigmaal ontzaggeijk gebleken, maar zoo lang nog de kerk, hoe diep ook gevallen, hoe diep verdorven ook, nochtans het wezen van een kerk van Christus behoudt, heeft niemand het recht haar den scheidbrief te geven. Al is de mensch nog zoo krank — zolang er leven is, is er mogelijkheid van herstel. Al is de kerk nog zoo krank, zoo lang zij het wezen van een kerk van Christus bezit, is zij te hervormen.

Het komt er nu maar op aan te onderzoeken, of onze Nederl. Herv. Kerk, nog werkelijk als eene ware kerk van Christus mag worden beschouwd?

Daar zijn er, die deze vraag ontkennend beantwoorden.

De Christelijke Gereformeerde Kerk, noemt onze Kerk eene *»valsche kerk.»* Dit moeten zij wel doen — indien zij toch dit niet zeiden en volhielden, stonden zij zelf veroordeeld. Zij erkennen van onze Herv. Kerk gescheiden te zijn. Die scheiding stond hun niet vrij, is in strijd met onze gereformeerde belijdenis, indien zij toestemden dat onze kerk, nog eene ware kerk, eene kerk van Christus is. Dit te erkennen zou zijn, zichzelve vonnissen. Maar liever dan zichzelve veroordeelen, houden zij vol de valsche, de niet te bewijzen, maar door alles weersproken beschuldiging, dat *»de Nederl. Herv. Kerk opgehouden heeft eene kerk van Christus, eene ware kerk te zijn.»*

Ook de doleerenden zijn er toe gekomen, blijkens de acten van het Synodaal Convent, gehouden te Rotterdam. Ook zij noemen de Nederl. Herv. Kerk, eene *»valsche kerk.»*

Let nu eens wel op. De doleerenden houden onze kerk voor eene valsche; en toch zeggen zij: *»er heeft geene afscheiding plaats gehad.»* Wat volgt hieruit? Dat dus ook zij, naar hun eigen getuigenis, nog tot eene valsche kerk behooren.

De Nederl. Herv. Kerk — — eene *»valsche kerk.»*

Die beschuldiging is vreeselijk!

Maar is zij waar? Dit is de zaak. Wij willen het onderzoeken.

Noodig is het daartoe uwe aandacht te vestigen, voornamelijk op de Artikelen 27, 28 en 29, van de Belijdenisse des geloofs der gereformeerde kerken in Nederland.

In den catechismus wordt slechts kort, zeer kort, over het stuk der kerk gehandeld, en in de Dordsche leerregels in 't geheel niet.

In genoemde drie Artikelen hebben wij dus de leer der Gereformeerde kerken, in zake de *Kerk*.

Wellicht hebt gij die belijdenis niet bij de hand. Daarom schrijf ik ze hier af.

Art. 27 handelt »van de algemeene Christelijke kerk», en luidt als volgt:

Wij gelooven en belijden eene eenige katholieke of algemeene Kerke, dewelke is eene heilige vergaderinge der ware christgeloovigen, alle hunne zaligheid verwachtede in Jezus Christus, gewasschen zijnde door Zijn bloed, geheilgd en verzegeld door den Heiligen Geest. Deze kerke is geweest van den beginne der wereld af, en zal zijn tot het einde toe; als daaruit blijkt, dat Christus een eeuwig Koning is, dewelke zonder onderdanen niet zijn kan. En deze heilige kerke wordt van God bewaard of staande gehouden tegen het woeden der geheele wereld; hoewel zij somwijlen een tijd lang zeer klein en als tot niet schijnt gekomen te zijn, in de oogen der menschen. Gelijk zich de Heere, gedurende den gevaarlijken tijd onder Achab, zeventuizend menschen behouden heeft, die hunne knieën voor Baäl niet gebogen hadden. Ook mede is deze heilige kerke niet gelegen, gebonden of bepaald in eene zekere plaats of aan zekere personen, maar zij is verspreid en verstrooid door de geheele wereld; nochtans te zamengevoegd en vereenigd zijnde met hart en wille in éenen zelfden Geest, door de kracht des geloofs.

Het is duidelijk, hier wordt gesproken over de onzichtbare Kerk, de Gemeente des levenden Gods, het Lichaam van Christus, waartoe wij behooren moeten om zalig te worden.

Art. 28 handelt hierover, »dat een iegelijk schuldig is zich bij de ware kerk te voegen.»

Hier echter moet ik tot recht verstand iets herinneren.

In dat Art. 27 is gehandeld over de levende Gemeente van Christus, de Gemeente der ware geloovigen. Nu wordt gezegd »dat ieder schuldig is zich bij de ware kerk

te
wa
ze
de
zie
da
ge
ba
sa
me
op
de
wo

ma
eer

bij

een
ten
of
om
sch
te
om
ha
de
lee

x
let
GE
AF

te voegen." Kennelijk wordt hier dus iets voorondersteld, wat echter niet wordt uitgesproken.

Wij gelooven eene gemeenschap der heiligen, dat wil zeggen dat alle geloovigen met Christus en met elkan- der gemeenschap hebben. Een geloovige kan niet op zich zelve blijven staan; indien het geloof levend is, dan is er ook drang in het hart, een heilige aandrift, om gemeenschap te oefenen met degenen die een even dier- baar geloof deelachtig zijn. De geloovigen voegen zich samen, treden met elkander in onderling verband, vor- men met elkaar eene gemeenschap, die naar buiten zich openbaart; zij vormen eene zichtbare kerk, waarin straks de kinderen die geboren worden en hun kinderen weer, worden opgenomen.

Welnu, onze belijdenis vooronderstelt dat er tweeërlei, maar ook slechts tweeërlei zichtbare kerk mogelijk is, eene ware en eene valsche.

Daarom zegt Art. 28, dat een iegelijk schuldig is zich bij de *ware* kerk te voegen. Dit Artikel luidt aldus:

Wij gelooven, aangezien deze heilige vergadering is eene verzameling dergenen, die zalig worden, en dat bui- ten dezelve geene zaligheid is, dat niemand van wat staat of qualiteit hij zij, zich behoort op zichzelf te houden, om op zijn eigen persoon te staan; maar dat zij allen schuldig zijn zichzelf daarbij te voegen en daarmede te vereenigen; -onderhoudende de eenigheid der kerke, zich onderwerpende der onderwijzinge en tucht derzelve, den hals buigende onder het juk van Jezus Christus, en dienende de opbouwinge der broederen, naar de gaven die hun God ver- leend heeft als onderlinge lidmaten eens zelfden lichaams.

»En opdat dit te beter mochte onderhouden worden,»
let nu wel op wat er volgt, ZOO IS HET AMBT ALLER GELOOVIGEN, ACHTERVOLGENDE HET WOORD GODS, ZICH AF TE SCHEIDEN VAN DEGENEN DIE NIET VAN DE KERK

ZIJN, EN ZICH TE VOEGEN TOT DEZE VERGADERING, HETZIJ OP WAT PLAATS DAT ZE GOD GESTELD HEEFT: *al ware 't schoon zoo, dat de magistraten en plakkatē der prinsen daartegen waren, en dat de dood of eenige lichamelijke straf daaraan hing.*

DAAROM, AL DEGENEN, DIE ZICH VAN DEZELVE AFSCHEIDEN OF NIET DAARBIJ VOEGEN, DIE DOEN TEGEN DE ORDINANTIE GODS.

Hier is nu de eenige plaats, alwaar over het *ambt der geloovigen* wordt gesproken. Het woord *ambt* beteekent te dezer plaatse niets meer en niets anders dan *plicht*. En die plicht wordt beschreven, niet, dat eenige geloovigen zich van andere geloovigen, of een deel der kerk zich van een ander deel der kerk moet afscheiden, niet dat enkele leden der kerk eene secte, eene nieuwe gemeente moeten vormen, niet dat eenige leden der kerk eenen kerkeraad, onberispelijk in belijdenis en wandel, moeten ter zijde zetten, om in de plaats een nieuwen kerkeraad te benoemen, niets van dit alles, maar de plicht der geloovigen is enkel en alleen zich af te scheiden van degenen die niet van de kerk zijn, en zich te voegen tot de vergadering der ware Christgeloovigen.

Waar eenmaal zulk eene Vergadering van ware Christgeloovigen was, daar moest men zich er bij voegen. Daarvan zich af te scheiden is tegen de ordinantie Gods.

Hierbij nu moet men wel acht geven, op iets dat al te veel over het hoofd wordt gezien.

Onze vaderen waren niet zoo bekrompen en enghartig, dat zij meenden dat men in alle punten juist met de leer der Gereformeerden moest instemmen, om tot de Vergadering der ware Christgeloovigen te behooren. In de dagen toen onze schoone Belijdenisse des geloofs werd opgesteld, waren er niet alleen Gereformeerden, maar ook Lutherschen, die immers in vele opzichten van de

Gereformeerden verschillen, zoowel in Belijdenis, als ook en vooral in de kerkregeering. Op die kerkregeering zal ik later nader terugkomen. Nochtans, hoe groot in sommige punten het verschil was tusschen de Gereformeerde en de Luthersche leer, toch hebben de Gereformeerden altoos de Lutherschen als eene ware kerk van Christus beschouwd, en hier niet aan getwijfeld, en dat wel ofschoon de Lutherschen in hunne opvatting der sacramenten vrij wat van de Gereformeerden verschilden, en van eene christelijke tucht, zooals de Gereformeerden haar verstonden, zelfs geen schijn of schaduw bezaten. Maar de Lutherschen hadden de bediening des Woords, de verkondiging van het Evangelie, en deswegen reeds waren zij eene Kerk van Christus.

Als dus onze Belijdenis spreekt van het »*ambt*'' der geloovigen, en zegt dat zij zich moeten afscheiden van degenen, die niet van de kerk zijn, dan hebben zij duidelijk en kennelijk 't oog op de Roomsche kerk. Was dus op eene plaats geene Gereformeerde maar wel eene Luthersche kerk, dan *moest* men, 't was heilige plicht, uit de Roomsche kerk uitgaan en zich bij de Lutherschen voegen: die waren dan daar ter plaatse de »*heilige vergadering*.'' Zich daarbij te voegen, zich daarmee te vereenigen, was men schuldig. God had daar Zijn kerk, de ware kerk, gesteld. Wie dit niet deed, of na dit gedaan te hebben, zich van dezelve afscheidde, die handelde *tegen de ordinantie Gods* (tegen het gebod Gods.)

Dat onze Belijdenis de Roomsche kerk als de niet ware, als de valsche op 't oog had, blijkt duidelijk uit Art. 29, waarin gehandeld wordt »van het onderscheid en de merkteekenen der ware en der valsche kerk.'' Dit Artikel luidt als volgt:

»*Wij gelooven, dat men wel naarstiglijk en met goede voorzichtigheid, uit den Woorde Gods behoort te onder-*

scheiden, welke de ware kerk zij: aangezien dat alle secten, die hedendaags in de wereld zijn, zich met den naam der kerke bedekken. Ook in de dagen onzer vaders waren er velerlei secten; nauwelijks was de Hervorming ontstaan of daar waren die het met Luther niet eens waren; maar op zich zelve gingen staan, en uit wier tente het geroep weerklonk: »de tempel, de tempel des Heeren zijn wij.” Daarom vermaanden zij zoo ernstig *»uit den Woorde Gods te onderscheiden.”* Niet uit enkele op zich zelf staande Bijbelplaatsen, maar uit Gods Woord in zijn geheel, in zijn verband.

En wel te onderscheiden *naarstig en met goede voorzichtigheid.* Onze vaders waren vrienden van goede voorzichtigheid, en zouden getoornd hebben tegen hen, die in onze dagen het volk opwekken, alsof het maar een lichte zaak ware, om zich van hun kerk te scheiden.

»Wij spreken hier niet,” zoo luidt het Artikel verder, *»van het gezelschap der hypocrieten (huichelaars, naamchristenen, onkruid onder de tarwe, kaf onder het koren), welke in de kerk onder de goeden vermengd zijn, en hierentusschen van de kerk niet zijn, hoewel zij naar het lichaam in dezelve te zijn.* De belijdenis alzoo vooronderstelt dat er in de ware kerk een gezelschap van hypocrieten kan zijn, niet slechts enkelen, maar een gezelschap. Zoo is 't altoos geweest, zoo is 't, zoo zal 't altoos blijven; en meermalen is 't alzoo geweest dat het gezelschap der hypocrieten de overhand had, voor een tijd.

»Maar wij zeggen, dat men het lichaam en de gemeenschap der ware kerk onderscheiden zal van alle secten, welke zeggen dat zij de kerk zijn. Men mag dus niet op enkele personen zien, men mag niet acht geven op het gezelschap der hypocrieten, om dan, ziende hun verkeerdheid en verdorvenheid, uit te roepen, de kerk waar zulken in zijn, kan de ware kerk niet zijn. Maar men

moet op *het lichaam en de gemeenschap der ware kerk* zien, op hen die toch eigenlijk alleen geacht kunnen worden van de kerk te zijn, die door belijdenis en leven dit toonen.

Alsnu geeft Art. 29 drieërlei merkteekenen aan. *a)* Van de ware kerk, *b)* van degenen die van de ware kerk zijn, en *c)* van de valsche kerk.

Ik begin met *b*, de merkteekenen van degenen die van de ware kerk zijn; deze toch vormen het lichaam en de gemeenschap der ware kerk. Dit zegt de belijdenis van hen: *»En aangaande degenen, die van de kerk zijn, die kan men kennen uit de merkteekenen der christenen, te weten: uit het geloove, en wanneer zij, aangenomen hebbende den eenigen Zaligmaker Jezus Christus, de zonde vlieden en de gerechtigheid najagen; den waren God en hunnen naaste liefhebben; niet afwijken noch ter rechter noch ter linker hand, en hun vleesch kruisigende met zijne werken. Alzoo nochtans niet, alsof daar nog geene groote zwakheid in hen zij, maar zij strijden daartegen door den Geest alle de dagen huns levens; nemende gestadiglijk hunne toevlucht tot het bloed, den dood, het lijden en de gehoorzaamheid des Heeren Jezus, in denwelken zij vergevinge hunner zonden hebben door 't geloove in Hem.»*

En nu vraag ik: zouden zij in onze Nederl. Herv. kerk niet meer zijn, die de merkteekenen der christenen toonen? zou de Heer in onze kerk zijn »zeven duizend" niet meer hebben, die zeer zeker met groote zwakheid, maar toch in oprechtheid den eenigen Zaligmaker Jezus Christus belijden? Zou de Heer niet wellicht zelfs zijn zeventig duizend hebben die gestadig toevlucht nemend tot het bloed des Heeren Jezus, den waren God en hunnen naaste liefhebben? En die kerk, die door Gods genade zijn duizende belijders van den eenigen Zaligmaker Jezus Christus telt, die kerk die zoo vele belijders telt welke ook strijders zijn tegen alle zonden en

gebreken in de kerk, die kerk zou eene valsche kerk, geen kerk van Christus zijn? Zegge dat, wie het zeggen durft, maar hij zie toe, hoe hij dat in den dag der dagen voor 's Heeren vierschaar verandwoorden zal.

b) Laat ons ook even stilstaan bij de merkteekenen der valsche kerk. *„Aangaande de valsche herk,”* zegt Art. 19, *„die schrijft zich en harer ordinantiën meer macht en autoriteit toe, dan den woorde Gods, en wil zich het juk van Christus niet onderwerpen; zij bedient de sacramenten niet, gelijk Christus in zijn Woord verordend heeft, maar zij doet daar af en toe, gelijk als het haar goed dunkt; zij grondt zich meer op de menschen dan op Christus; zij vervolgt degenen, die heiliglijk leven naar het Woord Gods, en die haar bestraffen van hare gebreken, gierigheid en afgoderijen.”* Ziet daar dan, waaraan de valsche kerk te kennen is.

Let wel, het is hier niet de vraag, wat enkele personen doen, of enkele personen aan Gods Woord geen autoriteit toekennen, of enkele leden zich het juk van Christus niet onderwerpen — of enkele predikanten de sacramenten niet bedienen, gelijk Christus in zijn Woord verordend heeft; maar 't is de vraag wat de kerk als kerk in deze doet.

Het is ook niet de vraag, wat op een gegeven oogenblik de kerkelijke besturen oogluikend toelaten of openlijk in de hand werken, — maar de vraag is eeniglijk en alleen, wat de kerk in haar belijdenis uitspreekt en in haar kerkeordering gebiedt. O, zeker! enkele leden en enkele predikanten kunnen op een gegeven oogenblik in strijd handelen met de belijdenis der kerk, Besturen kunnen reglementen maken in strijd met de hoofdbeginselen der belijdenis en der kerkeordering, maar daarom komt dit nog niet ten laste der kerk. Men moet steeds naarstelijk en met goede voorzichtigheid onderscheiden tus-

scher
den,
pocri
lang
doen
kerk,
kenir

De
noem
sche
en a
sprok
Rom
gere
Woo
De I

ven
pries
tersc
Room
Rom
Het I
heeft

legt
boete
ten v
heeft
ment
zij v
zich v
de o
verg
heilig
meer

schon wat de kerk doet, en tusschen 't geen enkele leden, enkele predikanten, die tot het gezelschap der hypocrieten behooren, doen, en door de Besturen een tijd lang wordt toegelaten. Het kwaad dat de Besturen doen, doen zij in strijd met de uitdrukkelijke beginselen der kerk, in haar belijdenis neergelegd, en mag niet op rekening gesteld der kerk.

De merkteekenen der valsche kerk in Art. 29 opgenoemd, doelen op de Roomsche kerk. Zij, *de Roomsche kerk, schrijft zich en harer ordinantiën meer macht en autoriteit toe dan den woorde Gods.* »De kerk heeft gesproken.» Dit is in Rome het eind van alle tegenspraak. Rome grondt haar leer meer op 't geen de kerk in vroegere eeuwen heeft geleerd, dan op Gods Woord. Gods Woord verbiedt de hoererij, en laat het huwelijk vrij. De Roomsche kerk verbiedt den priesters te huwen. Leven zij in hoererij, dan betalen zij eene boete en blijven priesters; maar zouden zij huwen dan zijn zij van het priesterschap vervallen. God Woord verbiedt doodslag. De Roomsche kerk heeft menigmaal den sluipmoord bevolen. *Rome wil zich aan het juk van Christus niet onderwerpen.* Het heeft niet genoeg aan het juk van Christus die gezegd heeft »mijn juk is zacht en mijn last is licht,» maar het legt een oneindig getal van zware plichten op, tal van boetedoeningen en dergelijke. *Rome bedient de Sacramenten niet gelijk Christus die in zijn Woord verordend heeft;* niet alleen dat de Roomsche kerk er vijf sacramenten bijdoet, die Christus niet heeft ingesteld, maar zij vervalscht den Doop en het Avondmaal. *Rome grondt zich meer op den mensch dan op Christus,* zich beroepende op pausen en cardinalen, en op conciliën of kerkvergaderingen. *En Rome eindelijk vervolgt degenen die heilighijk leven naar het Woord Gods.* Zóó is het nu niet meer, maar zoo was het wel, toen Guido de Bres (of de

Bray) deze Belijdenis opstelde; toen stelde Rome zich niet tevreden met lidmaten uit hare kerkgemeenschap uit te zetten, maar te vuur en te zwaard vervolgde het de Protestanten, die heiliglijk naar Gods Woord wilden belijden en leven. Duizendenden zijn toen in den naam der kerk op den brandstapel gebracht of op het schavot gestorven, onder de hand van den beul.

En is er nu iemand die deze merkteekenen der valsche kerk in onze Nederl. Herv. Kerk wil terugvinden? Onze Kerk wordt gekend uit hare Belijdenis. De Belijdenis der Nederl. Herv. kerk is de Belijdenis vervat in de drie formulieren van eenigheid, namelijk de Catechismus, de Leerregels van Dordrecht en de Belijdenisse des geloofs der Gereformeerde kerken, waarin de drie Artikelen voorkomen die wij thans bespreken.

Ik weet het wel, dat er zijn die deze Belijdenis weerspreken en geheel verwerpen; ik weet dat de Besturen dit gedoogen, omdat vele hypocrieten indrongen, die alsnog de geloovigen overstemmen, — maar ik weet ook dat dit alles in strijd geschiedt met de kerk, die nog altoos *»de handhaving van de leer der Christelijke kerk in 't algemeen, alsmede van de Hervormde in het bijzonder»* voorschrijft als *hoofddoel van allen, die, in onderscheidene betrekkingen, met het kerkelijk bestuur belast zijn*. De ongerechtigheden die er in de Nederl. Herv. Kerk zijn, zijn ongerechtigheden der Besturen en niet der kerk, niet *»van het lichaam der ware kerk.»*

Ja maar, zult gij zeggen, ook nu toch *worden vervolgd degenen die heiliglijk leven naar het Woord Gods*. Met uw verlof. Dit is een besliste leugen. Gij hebt het oog op de afgezette predikanten en kerkeraadsliden. Die zijn ganschelijk niet vervolgd, gelijk onze Belijdenis dit *vervolgen* bedoelt.

Maar zij zijn ontzet uit hun ambt en uit hunne bedie-

nin
een
der
ker
is o
Go
ker
den
zij
kun
een
ver
will
G
Ned
haan
der
zoo
ind
gely
gebr
men
de o
tus
de v
daan
In
kent
»In o
»ze
»Ron
»ken
»de
»zij h

ning, en deze ontzetting is een tuchtmiddel, zeer zeker een zwaar tuchtmiddel, doch slechts een der middelen der Christelijke tucht, gelijk ook de oude gereformeerde kerk die dikwijls heeft toegepast. En dit tuchtmiddel is op hen toegepast, *niet omdat zij heiliglijk leven naar Gods Woord*, maar omdat zij handelen in strijd met de kerkelijke verordeningen, die zij heiliglijk beloofd hadden te zullen naleven; terwijl hier nog bij komt, dat zij ieder oogenblik in de voorrechten die zij bezaten kunnen worden hersteld, zoodra zij willen beloven, niet eenmaal openlijk in de kerk, maar in eene kerkeeraadsvergadering, om voortaan de verordeningen der kerk te willen naleven.

Getoetst aan de kenmerken der valsche kerk, gaat onze Nederl. Herv. Kerk vrij uit, want die kenmerken zijn in haar niet terug te vinden. Integendeel, de merkteekenen der ware kerk zijn in haar. Die merkteekenen zijn: *zoo de kerk de reine predicatie des Evangeliums oefent; indien zij gebruikt de reine bediening der sacramenten, gelijk ze Christus ingesteld heeft; zoo de kerkelijke tucht gebruikt wordt om de zonden te straffen. Kortelijk, zoo men zich aanstelt naar het zuivere Woord Gods, verwerpen de alle dingen, die daartegen zijn, houdende Jezus Christus voor het eenige Hoofd. Hierdoor kan men zekerlijk de ware kerke kennen: en het staat niemand vrij, zich daarvan te scheiden.*

In zijn »Tractaat van de Reformatie der kerken» teekent Dr. A. Kuyper hierbij aan, blz. 168 en volgende: »In den godgeleerden en kerkrechterlijken strijd door onze vaders in de 16de eeuw met Rome gevoerd, gaf Rome als merkteekenen der ware kerk een vijftiental kenmerken op, die om tal van redenen door gereformeerde kerkleeraars te licht werden bevonden, en waartegen zij hunnerzijds een poging waagden, om juister kenmerken

»over te stellen. Vat men saam wat destijds daarover ver-
 »handeld is, dan dient gezegd, dat *alle* gereformeerde
 »godgeleerden als noodzakelijk kenmerk stelden: de pre-
 »diking van het Woord Gods; dat de *meesten hier* als
 »tweede kenmerk bijvoegden de bediening der sacramen-
 »ten; dat *enkelen* met deze beiden nog verbonden de
 »oefening der kerkelijke tucht; en dat *zeer enkelen* hetzij
 »hiervoor in de plaats, hetzij hier nevens plaatsten: de
 »christelijke liefde, de heiligheid van zeden, enz.

»Onze Geloofsbelijdenis stelt in Art. 29, gelijk men weet,
 »eerst drie kenmerken: 1° de prediking des Woords;
 »2° de bediening der sacramenten; en 3° de oefening der
 »kerkelijke tucht; en vat daarna deze drie saam in den
 »algemeenen regel, dat men zich aansluite »aan het zui-
 »vere Woord Gods, verwerpende alle dingen die daar
 »tegen zijn, houdende Jezus Christus voor het eenige
 »Hoofd.”

»Waarbij voorts nog zij opgemerkt, dat zoowel onze
 »oudste godgeleerden als genoemd Artikel van onze ge-
 »loofsbelijdenis, aan elk dezer drie kenmerken den eisch
 »van *zuiverheid* toevoegt. Niet prediking des Woords is
 »genoeg, het moet *reine* predicatie des Evangeliums zijn;
 »Evenzoo wordt *reine* bediening der Sacramenten ge-
 »eischt. En de oefening der Christelijke Tucht moet zóó
 »worden aangelegd, dat niet enkele, maar *alle* zonden ge-
 »straft worden.

»Dit lezende, zijn nu enkele broeders tot het besluit
 »gekomen, dat derhalve elke kerk als van de ware kerk
 »vervallen moet worden beschouwd, in wier prediking *iets*
 »ontbrak, aan wier sacramentsbediening *iets* haperde, of
 »wier tuchtoefening *verslapt* was. En hieruit namen deze
 »broederen dan aanleiding, om ijlings het lidmaatschap
 »van deze kerk op te zeggen; ten einde op nieuw een zui-
 »verder kerk op te trekken; tot ook die kerk weer haar

»gebrek en zonde vertoonde, en ook aan haar weer de »scheidbrief geteekend werd.

»Intusschen gaat het toch kwalijk aan, zoo diepgaande »levensquaestie derwijs oppervlakkig te behandelen. Reeds »het algemeen bekende feit, dat een man als Joannes à »Mark, daarin door Bernhard de Moor gevolgd, twee an- »dere merken stelde, te weten: *De zuiverheid in de grond- »slagen der leer en de heiligheid des levens*, had dunkt »ons, van zoo lichtvaardig oordeel moeten terughouden. »Althans wijzer en beter mannen, gelijk de Moor, Tur- »retin en wie niet, hebben er steeds op gewezen, dat »niet elk dier drie kenmerken even onmisbaar is, alsóok »dat in het afeischen van deze drie kenmerken zekere »speelruimte dient gelaten voor gradueel verschil."

Alzoo spreekt een man als Dr. A. Kuyper en bindt den liefhebbers van scheiding »de goede voorzichtigheid" op het hart. Het is dus niet onmisbaar dat »*de drie merkteekenen der ware kerk*", die in Art. 29 genoemd worden, altoos in onverbleekten luister ons tegenstralen. Neen! want dan was er, behalve misschien in de eerste dagen der Christelijke Gemeente, nooit meer eene ware kerk op aarde aanschouwd.

En dan toont Dr. A. Kuyper in het genoemde werk aan, welke in deze zoo gewichtige zaak de ware, en welke de verkeerde beschouwing is. »Een deel der christenen »heeft er namelijk alle eeuwen op (aan)-gedrongen, dat »het kenmerk der ware kerk gezocht zou worden in de »subjectieve (onderwerpelijke) persoonlijke heiligheid harer »leden. Zeer te recht belijdende, dat de Kerk de Ver- »gadering der uitverkorenen is, stelden deze broederen »den begrijpelijken, maar uiterst gevaarlijken eisch, dat »dan ook deze uitverkorenen zich als kinderen Gods be- »toonen zouden, en grondden daarop hunne bedenkelijke »meening, dat de kerk bekend moet worden aan de hei-

»ligheid van haar leden; die heiligheid bedoeld in geestelijken, niet in uitwendigen zin.

»Terwijl omgekeerd, tegenover dat subjectief (persoonlijk) gevoelen, ten allen tijde door de kerk van Christus »de meening is gehandhaafd, dat de uitwendige kerk »niet naar het geestelijk bestaan *van haar leden*, maar »alleen naar het uitwendig optreden *van de kerk* als »zoodanig mocht beoordeeld (worden). Een inzicht dat »van zelf tot de stelling leidde: Het merkteeken der »kerk ligt niet in de heiligheid van haar leden, maar in »het karakter dat ze *als kerk* vertoont."

Verstaat het dus wel: gij moogt de kerk niet beoordeelen naar de leden der kerk. Het is mogelijk dat gij in eene kerk een gezelschap van hypocrieten of van ongeloovigen ontmoet. Dan zoudt gij licht geneigd zijn te oordeelen, eene kerk waarin zulk een gezelschap verkeert kan niet een ware kerk zijn. Maar dan gebruikt gij een verkeerden toetsteen. Het is toch niet de vraag, en het mag de vraag niet zijn, of er zich op een zekeren tijd ongeloovigen in de kerk bevinden, maar wel is het de vraag, of die ongeloovigen wel in de kerk behooren, of zij er krachtens het karakter der kerk wel in mogen zijn.

Eene kerk moet beoordeeld worden uit haar optreden als kerk. De vraag is dus niet of elk lid zuiver is in belijdenis en wandel, -- maar dit is de vraag, waar alles op aan komt, of de kerk de goede belijdenis uitspreekt en eerbied openbaart voor Gods Woord. Wil de kerk als kerk de reine prediking des Evangeliums, wil de kerk als kerk de reine bediening der sacramenten door Christus ingesteld, schrijft de kerk als kerk de uitoefening der christelijke tucht voor? Dit zijn de beslissende vragen.

En met het oog op onze Nederl. Herv. Kerk, met het

oog op de Banier welke onze kerk ontrolt, geene andere dan de Belijdenisse der gereformeerde kerk, mogen wij op die vragen een hartelijk ja! andwoorden. Ook onze Nederl. Herv. Kerk schrijft voor de reine prediking des Evangeliums, de reine bediening der sacramenten, de uitoefening der christelijke tucht. Is er ergens die prediking niet, worden de sacramenten niet naar behooren bediend, laat de tuchtoefening veel te wenschen over, dan geschiedt dit in strijd met het karakter onzer kerk.

Hoe veel en velerlei gebrek er ook is, hoe veel en velerlei verderf er ook insloep, nochtans is onze Nederl. Herv. Kerk gegrond op de Belijdenis der gereformeerde kerken, en daarom ook eene ware kerk, eene kerk van Christus.

Eene valsche kerk zou zij dan zijn, wanneer zij als kerk Gods Woord verwierp, de sacramenten vervalschte, en Gods heiligen vervolgde, vervolgde om hunne belijdenis en om hun heilig leven naar Gods Woord.

Men zij dus zeer voorzichtig in zijn oordeelen. Daarom ook schrijft Dr. A. Kuiper: »Evenwel ook dit mag, »naar den geest en de bedoeling der heilige Schrift, gelijk »onze vaders die verstonden, nooit zóó opgevat, alsof »de prediking des Woords *volkomen* zuiver en de bediening der sacramenten *volkomen* ongerept moet zijn, op »straffe van bij gemis dier *volkomene* uitgewerkte hoedanigheden het karakter der kerke Christi te verliezen."

De zaak is van zoo groot gewicht dat ik niet nalaten kan, in navolging van Dr. A. Kuiper, enkele getuigenissen van beroemde Godgeleerden u mede te deelen.

Turretin zegt: »Voorts verlieze men niet uit het oog, »dat deze kenteekenen onderscheidene graden van noodwendigheid toelaten. In eersten rang staat de zuivere »prediking en belijdenis van het Woord, waar zonder geen

»kerk denkbaar is. Maar reeds de bediening van het »sacrament staat hiermee niet op ééne lijn, zoo zelfs dat »ze tijdelijk kan wegvallen, *zonder dat de kerk vervalt*, »gelijk de kerk onder Israël dit herhaaldelijk aantoonde. »En nog verder gaat dit met de tucht, die onmisbaar »is om de kerk in goede orde te houden, maar wier »*wegvallen* nog niet aanstonds het wezen der kerk op- »heft. Eene kerk kan zelfs onzuiver en ten deele be- »dorven zijn, zonder dat ze ophoudt kerk te zijn. Ein- »delijk zij opgemerkt, dat een kerk niet mag beoordeeld »naar de *bijzondere gevoelens van haar voorgangers maar »uit de publieke belijdenis die door de kerk als zoodanig »aanvaard en behouden is.*»

En evenzoo, ja soms zelfs nog krasser, sprak ook Cal-
vijn. »Waar ook de prediking des Woords nog met »eerbied wordt aangehoord en de sacramenten niet ver- »waarloosd worden, daar is op dat oogenblik ongetwijfeld »de gestalte der kerk nog aanwezig.» En, zegt Calvijn, »scheiden van de kerk is afval van God en Christus, en »er kan geen grooter gruwel worden uitgedacht, dan »door ontrouw het huwelijk te scheiden, dat de eerstge- »boren Zoon van God met ons heeft willen aangaan.»

Uit al het voorgaande blijkt dus duidelijk, dat onze Nederl. Herv. Kerk, beschouwd in den spiegel van Art. 29 der Belijdenisse des geloofs der gereformeerde kerken, geenszins eene valsche kerk mag worden geschol- den, maar zeer zeker nog eene ware kerk, eene kerke van Christus is. Immers zij bezit nog *het wezen* eener kerk des Heeren: er is in onze Herv. Kerk nog een tal van Christ-geloovigen, die niet lijdelijk in haar verkeer- ren, maar gemeenschap der heiligen oefenen; die niet alleen des zins en des willens zijn, om hunne gemeenschap tot voller en zuiverder kerkelijke openbaring te brengen, maar ook daartoe arbeiden, biddend strijdende tegen alles

wat in strijd is met Godes Woord en met de Belijdenis der kerk. Onze Nederl. Herv. Kerk staat gegrond op de Belijdenis der gereformeerde kerken, en diensvolgens stelt zij als kerk zich aan naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen die daartegen zijn, houdende Jezus Christus voor het eenige Hoofd. Zij oefent de reine predicatie des Evangeliums, zij gebruikt de reine bediening der sacramenten, en al wordt ook de christelijke tucht niet geoefend in den uitgebreidsten zin, nochtans wordt de tucht geoefend, de tucht van Gods Woord, om de zonden te straffen.

Maar zult gij zeggen. Ik weet wat gij tegenwerpen wilt! Gij wijst op zoovele moderne predikanten, gij wijst op zoovele moderne lidmaten, gij wijst op bepalingen in de reglementen, die den toets van Gods Woord niet kunnen doorstaan.

Ik weet het ook wel, zwijgt gijlieden stil. Ieder geeft toe, dat er in onze Herv. Kerk treurige verschijnselen en diep bedroevende bepalingen zijn. Maar de vraag is eeniglijk en alleen, of deswegen onze kerk eene valsche is geworden. En, met het oog op de Schrift, op Israëls geschiedenis, op de Gemeenten van Galatië en van Corinthe, met het oog op onze Belijdenis en de getuigenissen der vaderen, andwoorden wij met een »Gode zij dank», neen, zij is geene valsche kerk.

Dr. A. Kuyper heeft aan de secte die hij rondom zich verzamelde, en die hij met den schoonen naam van de *ware kerk* verciert, nog een anderen naam bovendien gegeven, en wel »doleerend.» Maar neen! die naam komt hun niet toe, die naam past op onze Nederl. Herv. Kerk.

Wat hoort gij uit de tenten van hen die zich doleerenden noemen? Niets anders immers dan »gejubel.» Zij juichen over hunne getrouwheid; zij juichen over den voortgang van het afbreekwerk; zij juichen over het

weeropleven van geloof en belijden; zij juichen over de offervaardigheid, zoo blijkbaar in het toevloeijen van goud en zilver tot kerkbouw en andere aanverwante doeleinden; zij juichen over den ijver in het werk der barmhartigheid.

O als men telkens die couranten-artikelen leest, dan zou men jaloersch worden. En daarom niet *doleerend*, maar *jubileerend* moet hun naam zijn.

Onze Herv. Kerk *doleert*. Zij lijdt smart, zij treurt. Zij die den eenigen Zaligmaker Jezus Christus belijden, zij zijn bedroefd. Bedroefd: allereerst om eigen ontrouw en gebrek. Wie kan zich plaatsen tegenover het woord des Apostels, 2 Timoth. 2: 25, 26: *»Met zachtmoeidigheid onderwijzende degenen, die tegenstaan; of hun God te eenigertijd bekeering gawe tot erkenning der waarheid; en zij wederom ontwaken mochten uit den strik des dwivels, onder welken zij gevangen waren tot zijnen wil.»* Wie kan zich plaatsen tegenover dit Apostolische woord, zonder schaamrood te worden, en zich voor God te verootmoedigen!

Bedroefd zijn de belijders in onze kerk ook hierover' dat er zooveel misstand en zooveel gebrek is in 't kerkelijk leven.

Bedroefd ook over den afbrekenden arbeid van Dr. A. Kuiper en de zijnen, die zooveel onheilig twistvuur hebben ontstoken en onzen kerktoestand in zooveel neteliger staat hebben gebracht.

Ja! onze Herv. Kerk *doleert*. Het belijgend en geloovig deel, dat open oog heeft voor het verkeerde, *doleert* — het lamenteert niet en het jeremieert niet, maar *doleert*, omdat het in zijn smart strijden en bidden blijft, strijden zoowel tegen het modernisme als tegen de scheurmakerij, bidden tot God, in hope, dat Hij die *eene afgesneden zaak*, die alleen wonderen doet, als de

Almachtige Ontfermer, zich ook weer over onze kerk erbarmen moge en uit haar krankheid, van haar wonden, haar herstelle.

Geen valsche, maar eene ware kerk, een kerk van Christus is onze Nederl. Herv. Kerk. Zoo mag men dan van haar niet scheiden; zij is eene openbaring van het lichaam des Heeren, en al degenen die vroeger en later, daarvan zich afgescheiden hebben, hebben gehandeld *tegen de ordinantie Gods*.

Maar nu dan hebben wij ook eene andere zaak te onderzoeken, en wel deze: of het dan niet heilige plicht is, met de Nederl. Herv. kerk te breken, in dien zin, dat men wel bij de kerk blijft, maar het synodale juk afwerpt en aan de synode de gehoorzaamheid opzegt. Velen toch spreken aldus: wij blijven in de Nederl. Herv. Kerk, wij scheiden ons niet af, maar met de synode en synodale besturen willen wij niets meer te doen hebben, die schudden wij af als giftige adders.

Nu, dit is eenvoudig een praatje dat niets hoegenaamd te beteekenen heeft. De Nederl. Herv. Kerk bestaat met hare tegenwoordige inrichting, en kan zonder die inrichting op dit oogenblik ook niet gedacht worden. De Nederl. Herv. Kerk kan straks besluiten eene andere kerkorde aan te nemen, zich anders in te richten, welnu dan bestaat zij zoo als zij zich dan zal ingericht hebben. Doch enkele geloovigen, enkele gemeenteleden kunnen zoo maar niet zeggen, ik denk die inrichting weg! Gij kunt die wel weg-cijferen, maar . . . dan hebt gij meteen uzelf er uitgcijferd. Dan staat gij er buiten.

Stelt u eens voor dat er op dit oogenblik in ons land eenige socialistcn saamvergaderden en op hoogen toon zeiden dat zij onzen koning onttroonden. Dat zou eenvou-

dig belachelijk zijn. De koning zou toch koning zijn. Wilden die socialisten zich aanstellen als of er geen koning was, wilden zij eene andere oppermacht zich kiezen om daaraan te gehoorzamen, terwijl zij de wetten des lands overtraden, welnu dan zou men hen eenvoudig doen gevoelen, dat de koning nog wel koning was, en dat ondanks hunne meeningen de landswetten nog wel van kracht waren. Wie nu onze koning volstrekt niet als koning erkennen wil en voor de wetten des lands geen eerbied hebben wil, die moet het land uit. Wie in Nederland wil blijven, moet blijven in het Nederland met zijne tegenwoordige wetgeving. Deugt Nederland niet meer in zijn oog, deugt de wetgeving niet meer in zijne schatting — goed, hij heeft de volle vrijheid door alle geoorloofde middelen zijn invloed ter verbetering aan te wenden.

Ja maar, zegt iemand, ik kan wel een tijd lang in België of in Pruissen gaan wonen, en dan blijf ik inmiddels toch Nederlander. Zeer zeker! zoo kunt gij ook een tijd lang bij de Christelijk Gereformeerden of bij de Lutherschen gaan kerken en toch lid der Nederl. Herv. Kerk zijn. Maar niet te min zijt gij dan lid der Nederl. Herv. Kerk, gelijk zij tegenwoordig is ingericht. Een van twee: gij staat buiten de deur of gij zijt er binnen. En zoo ook, gij zijt buiten de kerk of gij zijt er in. Een derde is niet mogelijk.

Wel kunt gij in de kerk zijn en lachen en spotten met de organisatie, zooveel gij wilt. Als gij u maar gedraagt naar de verordeningen. Wilt gij niet alleen lachen, maar ook door daden toonen dat gij om de verordeningen niet geeft . . . dat is uw zaak. Maar dan zal de kerk u straffen, en als gij volhardt, u buiten hare palen zetten, en dan zijt gij er uit, tot tijd en wijle dat die kerk op uw verzoek, u weer in haar schoot opneemt.

Dat men toch ophoude zich zelve en den eenvoudigen wat wijs te maken.

Doch, wat hebben toch zoo velen tegen de huidige inrichting onzer Herv. Kerk? Veel en velerlei wordt er tegen ingebracht. Voornamelijk brengt men tegen haar in, dat zij is zondig in oorsprong en in strijd met Gods Woord. Wel zijn er nog andere klachten, doch voorloopig willen wij bij de twee genoemden stilstaan.

De inrichting is in strijd met Gods Woord. Als dit waar is, dan is zij geoordeeld, en dient zij liever heden dan morgen weg te vallen.

In strijd met Gods Woord! Gun mij vooraf iets uit de geschiedenis der Hervormingseeuw mede te deelen.

De mannen die op den gang van zaken in de eeuw der gezegende kerkreformatie den meesten invloed uitoefend hebben, zijn zonder twijfel Luther en Calvijn, beiden, gelijk ieder toestemt, mannen vol des geloofs en des Heiligen Geestes; beiden, ieder is er van overtuigd, met onbegrensden eerbied voor Gods Woord vervuld. Beiden erkenden de Heilige Schrift als de hoofdenbron der waarheid, en diep in beider ziel stond het gegriefd: *»Tot de Wet en tot de getuigenis! zoo zij niet spreken naar dit Woord, het zal zijn, dat zij geen dageraad zullen hebben.»* Jesaja 8 : 20.

Maar — al erkenden beiden de Heilige Schrift als eenig en onfeilbaar richtsnoer van geloof en leven, toch gingen zij eenigszins anders te werk. Voor Luthers geest zweefde steeds de vraag: *»hoe word ik zalig,»* en op die vraag zocht hij het antwoord in de Schrift. Voor den geest van Calvijn stond steeds de vraag: *»Wie maakt mij zalig,»* en hij zocht op deze vraag het antwoord. Zoo gaven beiden een antwoord, een voorstel van waarheid, dat hoewel in kern en hoofdzak één, toch verschillend klonk.

Luther ging uit van de stelling, al wat niet in strijd is met de Schrift, al wat in de Schrift niet verboden is, is geoorloofd. Calvijn daarentegen ging uit van de stelling, al wat de Schrift niet gebiedt, is ongeoorloofd, is zonde. Dientengevolge, om nu maar iets te noemen, behield Luther in den Eeredienst veel dat Calvijn onvoorwaardelijk verwierp. Dientengevolge zong men in de kerken van Calvijn niets dan de psalmen, omdat die in den Bijbel stonden — terwijl men in de kerken van Luther ook, ja grootendeels niets anders dan gezangen zong.

Maar zoo hadden beiden, ook in zake de kerk, de inrichting en regeering der kerk, zeer onderscheidene meeningen. Het stelsel van Calvijn is genoegzaam bekend, dat van Luther wellicht minder. Laat mij, om der volledigheidswille, u in groote hoofdtrekken, het stelsel van kerkregeering zoowel bij Calvijn als bij Luther, mededeelen. Ook hier was tusschen hen beiden een belangrijk verschil. Dit verschil zou ik aldus willen kenmerken, volgens Calvijn, *moet de kerk zelfstandig zich zelve regeeren*, — volgens Luther *wordt zij geregeerd*.

Bij Calvijn is er eene meer zelfstandige inrichting van het gemeenteleven. De gemeente kiest zelf haar leeraars, haar oudsten of opzieners en haar diakenen of armverzorger. Deze vormen met elkander den raad der Gemeente, of den kerkeraad. Deze heeft te waken voor de zuiverheid van leer, voor de waardigheid der godsdienst-oefeningen, voor de handhaving der tucht en voor de goede armverzorging. — Een zeker aantal gemeenten, die elkanders burens zijn, en dus ook gemeenschappelijke belangen hebben, vormen te zamen eene classis; deze classis houdt op bepaalde tijden vergaderingen, waarin iedere gemeente uit de classis vertegenwoordigd wordt door den predikant met een ouderling. Al de onderscheidene classen van eene zelfde Provincie zonden jaar-

lijks eenmaal afgevaardigden naar eene Provinciale Synode, of Provinciale vergadering, om de belangen der geheele Provincie te behartigen. Terwijl op zekere tijden al de Provinciale Synoden afgevaardigden zonden naar eene Nationale Synode, om de belangen van al de Gemeenten van één zelfde land te bespreken. En die algemeene of nationale Synode had de hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht.

Ook bij Calvijn werd echter de inrichting, de regeering der kerk gewijzigd naar verschillende toestanden, naar gelang de overheid zelf, al of niet de Evangelische Belijdenis was toegedaan. Was de overheid der Evangelische Belijdenis toegedaan, dan trad zij als beschermster op van de beide tafelen der Wet Gods, en stond in betrekking met het kerkbestuur, zoodat beiden, door gemeenschappelijke onderwerping aan Gods Woord en door het streven naar één zelfde doel, verbonden, in velerlei opzicht door en met elkander samenwerkten in den dienst van het Koninkrijk Gods.

Geheel anders was de Luthersche kerkregeering. In de Luthersche landen was van kerkeraden, classen en synoden geen sprake. Aan 't hoofd der Gemeente stond de prediker, dien zij beroepen had. Maar de Gemeente werd beschouwd, om het zoo eens uit te drukken, niet als mondig of meerderjarig, maar veel meer als een voorwerp, dat door den voor haar bestemden leeraar, moest worden opgevoed, zoodat dan ook de Gemeente zelve geen aandeel kon hebben aan het Bestuur. Over eenige gemeenten te samen was geplaatst een superintendent (een opzichter), die belast was met het toezicht op de predikanten en waken moest voor de éénheid der kerk, en voor de stipte naleving der ceremoniën. Boven deze superintendents stonden de visitatoren (kerkbezoekers),

die van tijd tot tijd de gemeenten van eene provincie bezochten, en zich overtuigden of alles in goede orde was. En eindelijk, boven de visitatoren, stond de Heer, de Vorst des lands, die de plaats bekleedde van Bisschop. Zoo was de regeering der kerk in geheel het Luthersche Saxen. De Gemeente had niets te zeggen. In andere landen, b. v. in Hessen, werden enkele pogingen gedaan om de Gemeente meer te doen gelijken op 't beeld van de Apostolische eeuw. Maar die pogingen mislukten.

Die vorm van kerkregeering werd door den Rijksdag te Spiers bekrachtigd en de Godgeleerden der Luthersche kerk, voorwaar ook geen kinderen maar mannen van naam, verdedigden dien!

De Vorst, de Landsheer stond dus aan het hoofd der kerk; en de godgeleerden grondten het recht der christelijke overheid om het opperbestuur der kerk in handen te hebben, hierop: 1°. dat zij de voornaamste leden der kerk waren, en 2°. dat zij door God gesteld waren tot beschermers der kerk.

Ook Zwingli liet het Bestuur der kerk uitoefenen door de Christelijke overheid, en beriep zich daarbij op uitspraken der Schrift.

Ik treed nu op dit oogenblik niet in beoordeeling dier beide stelsels van kerkregeering. Maar de Gemeente van onzen tijd moet het toch ook weten, dat in zake de kerkregeering, eene zaak die tegenwoordig van zoo groote aangelegenheid wordt beschouwd, de beide groote reformatoren der kerk, Luther en Calvijn, zoo hemelsbreed verschillend dachten.

Hoe is dat te verklaren? zult gij vragen. Het is eenvoudig! De Heilige Schrift geeft geen enkel gebod of regel voor kerkregeering. Zij toont ons wel het voorbeeld, hoe het in de eeuw der Apostelen in de Christelijke Gemeente was, doch geen enkel woord ook maar,

dat
and
Z
voo
zeg
een
Ger
mee
kan
M
Maa
of k
moe
E
hem
aang
Hee
A
lend
die
gij
dat
delij
ijdel
kerk
looz
staar
vorm
Woo
Z
dat
schr
van
over

dat op een gebod of bevel gelijk is dat het zoo en niet anders moet.

Zou het dan toch niet het beste zijn, de kerk naar het voorbeeld der Apostolische eeuw in te richten? Daar zeg ik aanstonds van harte ja op. Maar ik voeg er in een adem aan toe: zoo is 't ook in iedere afzonderlijke Gemeente van onze Nederl. Herv. Kerk. Iedere Gemeente heeft haren kerkeraad, een predikant of predikanten met ouderlingen en diakenen.

Maar hierover ook loopt zoo zeer het verschil niet! Maar dit is het punt van strijd, hoe de vele gemeenten of kerken van één zelfde land met elkander in verband moeten staan en geregeerd worden.

En in deze was het verschil tusschen Luther en Calvijn hemelsbreed: alleen te verklaren hieruit, dat voor deze aangelegenheid geen enkel gebod of voorschrift in des Heeren Woord voorkomt.

Als gij dan nu ook eens hieraan denkt, hoe verschillend Luther en Calvijn dachten in zake de kerkregeering, die echter beiden zich op de Schrift beriepen, dan kunt gij ook verstaan hoe niets beteekenend dit geroep is, dat de regeering, gelijk zij in onze kerk bestaat, ongoddelijk en goddeloos zou zijn; dan kunt gij verstaan hoe ijdel en zondig die valsche beschuldiging is, zoo menigen kerkeraad naar het hoofd geslingerd, dat hij een goddeloozen regel van kerkregeering volgt; dan kunt gij verstaan ook hoe ijdel het geroep is, dat de gereformeerde vorm van kerkregeering alleen naar den regel van Gods Woord zou zijn.

Zondig is alleen, dat in strijd is met des Heeren Woord, dat wil zeggen, met een uitdrukkelijk gebod of voorschrift des Heeren, of met het klaarblijkelijk onderwijs van Gods Woord. Waar geene wet is, is ook geene overtreding.

Waar, gelijk in de zaak der kerkregeering, geen uitdrukkelijk gebod des Heeren is, daar blijkt het dat de Heer het aan zich heeft behouden, om op verschillende tijden, naar den loop der omstandigheden, dien Hij Zelf immers bestuurt, nieuwe vormen in 't leven te roepen.

Dat men dan toch ophoude, mannen die eerlijk en oprecht voor God willen wandelen, en die voor Christus hun knieën buigen, als voor den van God gezalfden Koning, telkens te beschuldigen van voorstanders te zijn eener zondige, ongodelijke en goddelooze kerkregeering.

Wil men beweren dat de tegenwoordige inrichting onzer Ned. Herv. Kerk, niet is in overeenstemming met het geestelijk beginsel en met het eigenaardig karakter eener gereformeerde kerk; wil men beweren dat die inrichting onzer kerk niet is overeenkomstig ons volkskarakter noch in overeenstemming met onze gereformeerde belijdenis; wil men beweren dat die inrichting niet profijtelijk is voor de zelfstandige ontwikkeling eener Christelijke gemeente; dat is iets geheel anders, daarvan is veel waar; daarmee zullen zeer velen wellicht instemmen.

Maar die woorden, zondig, ongodelijk, goddeloos, in toepassing op de kerkregeering, zijn groote woorden, waarmede men een ieder bang maakt, behalve een gereformeerd mensch, die zijn Bijbel ter hand neemt, en zelf onderzoeken gaat.

Zondig in oorsprong: dit is eene andere aanklacht die tegen de inrichting der Nederl. Herv. Kerk wordt ingebracht. Laat ons ook deze beschuldiging onder de oogen zien. En dan begin ik met voorop te stellen, dat, waar geen goddelijk gebod of voorschrift bestaat voor kerkregeering, daar evenmin een gebod bestaat van wien de vorm der kerkregeering moet uitgaan. Maar dan bestaat er ook geen zonde, wanneer een ander dien vorm voor-

schrijft, dan wien dit alléén, naar het zeggen van sommigen, toekomt. Volgens Luther gaf de Vorst des lands den vorm van kerkregeering aan, volgens Calvijn doet dit de gemeente, de kerk, of liever, de kerk heeft het gedaan, zooals Calvijn haar leerde dat het behoorde. Al is nu onze kerkregeering niet geworden zoo als Calvijn en Dr. A. Kuyper zeggen dat het behoort, daarom is de oorsprong nog niet zondig.

Waarom noemt men onze tegenwoordige kerkinrichting zondig in oorsprong? Omdat koning Willem I haar aan de kerk heeft gegeven. Het is wel waar, in 1852 is er groote verandering gekomen, in de wijze waarop de Besturen benoemd worden, maar de Bestuursinrichting is afkomstig van koning Willem I, die haar in 1816 in 't leven riep. Hierin, hierin alleen, bestaat de zondige oorsprong: dat de koning haar oplegde aan de kerk; dat is haar geboortesmet. Dat had de koning niet mogen doen, zegt men. Dat hij belang stelde in de kerk en in haar welstand, was uitnemend; dat de toestand van onbegrijpelijke verwarring waarin de kerk verkeerde hem ter harte ging, was te prijzen; maar dat hij het waagde in den chaos orde te brengen, dat is eene vreeselijke zonde. Dat hij, gelijk zijn doorluchte voorouderen, zich een voedsterheer der kerk betoonde, en dat de kerk zich dit liet welgevallen — het wordt hem en haar steeds als schuld toegerekend.

Ook te recht? Ik meen van neen! Nooit heeft in de Gereformeerde kerk, eene kerkeoording kracht gehad, zoolang zij niet door de landsoverheid was goedgekeurd. De kerk kon juist zoovele verordeningen maken als zij zelve wilde, maar zij mocht ze niet uitvoeren, zoolang niet de overheid (of de magistraat) er het zegel aan had gehecht. En zou het onderscheid nu zoo groot wezen, tusschen eene kerkeoording die door de over-

heid wordt opgemaakt en eene andere die de kerk opmaakt, maar geen kracht heeft, zoolang de overheid haar niet goedgekeurd heeft?

Mij dunkt, het komt op 't zelfde neer. 't Is lood om oud ijzer. Vooral als men weet, hoe machtig de invloed der overheid was, en hoe machtig zij dien invloed deed gelden. Aldoor heeft zich de overheid met de kerk bemoeid, en wel zóó, dat in naam de kerk haarzelve regeerde, maar inderdaad door de overheid geregeerd werd, ja dikwijls getyranniseerd werd. Waar het haar geluste, dreef altoos de overheid haar zin door, geen kerkeraad of classis of Synode had wat te zeggen, zonder de overheid gehoord en haar goedkeuring verkregen te hebben. Dat zijn bekende zaken. Neem de Dordsche kerkorde ter hand, en overtuig u zelve, hoever die inmenging van de overheid strekte. Geen predikant kon beroepen worden zonder goedkeuring van de overheid; zonder goedkeuring van den magistraat was geen attestatie omtrent leer en leven van een predikant geldig; geen kerkeraads-, geen classicale, geen synodale vergadering kon gehouden worden, of de overheid mocht er een of twee leden bij hebben, om aan te hooren en mee te beraadslagen; en zelfs op de zoo hooggeroemde Dordsche Synode had de overheid een machtige stem in het kapittel.

Ja de Dordsche kerkorde huldigt zelfs als beginsel, dat het *»het ambt der christelijke overheden is, den heiligen kerkedienst in alle manieren te bevorderen.»* (D. K. O. Art. 28).

Droeve voorbeelden bij menigte zijn er bij te brengen, diep vernederend voor de kerk, niet alleen van den invloed, maar van het oppergezach, dat de landsoverheid in kerkelijke zaken oefende.

En nu zal men er koning Willem I een verwijt van

op-
aar
om
oed
eed
erk
re-
erd,
aste,
raad
ver-
ben.
orde
ging
pen
nder
om-
geen
ring
n of
e te
sche
ka-
nsel,
hei-
D. K.
oren-
a den
rheid
van

maken, dat hij door zijn koninklijk gezach orde en regel gebracht heeft in de zoo veelzins troebele toestanden der kerk, en aan de kerk zal men dit tot zonde rekenen, en aldoor spreken blijven van eene inrichting der kerk die zondig is in oorsprong?

Ja troebel was de toestand der kerk omstreeks het jaar 1816. Tot 1795 was de kerk nauw met den staat verbonden geweest, of liever de staat had de overmacht in de kerk. Tengevolge van de toenmalige omwenteling werd ook de band, losgemaakt die zoo vele jaren staat en kerk had verbonden, en ach, toen bleek het op velerlei wijzen, hoe de kerk, eeuwen lang gewoon geregeerd te worden, niet bij machte was zich zelve te regeeren.

Toen nu Willem I den koninklijken troon had beklommen, was het ook eene zijner voornaamste zorgen, het welzijn der kerk te bevorderen. Gelijk zijne groote voorzaten heeft hij ook zich een voedsterheer der kerk betoond. Hij heeft toen verwerkelijkt wat altoos eene begeerte der oude gereformeerde kerken is geweest. Vroeger was er in ons goede land niet ééne kerk, maar er waren zeven provinciale kerken. Er was eene Friesche, eene Hollandsche, eene Zeeuwsche kerk enz., terwijl die 7 provinciale kerken niet altoos op vriendschappelijken voet met elkander leefden. Welnu — de koning heeft den wensch der oude kerken verwezenlijkt, en heeft die zeven kerken tot één kerkgenootschap vereenigd. De inrichting der kerk, het bestuur der kerk werd anders dan het vroeger was geweest, maar het wezen der kerk bleef toch onaangetast en onveranderd. Ook bij de inrichting die Willem I der kerke gaf, bleef de leer onveranderd. De belijdenis der gereformeerde kerk, de belijdenis bevat in de »drie formulieren van eenigheid», was en bleef de grondslag der kerk.

Voortaan werd de kerk door Willem I bestuurd, althans

door Besturen van wege den koning benoemd, evenals dat ook in de Luthersche kerk het geval was.

Was dit zonde? Wonder is het dan wel dat voor die zonde in die dagen geheel de kerk blind is geweest. Slechts een tweetal protesten werden tegen de daad van koning Willem I ingebracht, en wel van wege de classe van Amsterdam en van Ds. Molenaar in den Haag; maar in die beide protesten is met geen enkel woord sprake van den *zondigen* aard van deze koninglijke daad. De protesten wezen er op dat die koninglijke daad in strijd was met het recht der Gemeente om zich zelfstandig te regeeren; (alsof de gereformeerde kerk ooit dat recht van zelfstandig bestuur anders dan in naam had bezeten); die protesten wezen, met zeer voorzichtig gekozen woorden, op de mogelijke gevaren die uit de nieuwe inrichting der kerk konden voortvloeien, maar er is geen sprake van *zonde*.

Slechts twee protesten! Mij dunkt dat spreekt toch luide! Indien de daad des konings zoo zondig ware geweest, er zou meer algemeen, er zou luider geprotesteerd zijn geworden, er zou niet zoo spoedig gezwegen zijn, men zou zich door geen eerelintje in het knoopsgat, den mond hebben laten snoeren.

Maar de waarheid is, dat men in dien tijd algemeen dankbaar was jegens den zoo beminden vorst.

Niemand zal betwisten dat koning Willem I wijzer had gehandeld, indien hij zijn koninglijken invloed anders had gebruikt; hij had dien invloed kunnen gebruiken, alzoo, dat de kerk zelve tot regeling van hare aangelegenheden de hand aan den ploeg had geslagen. Dit ware ongetwijfeld beter geweest, meer in overeenstemming met het karakter eener gereformeerde kerk, meer ook overeenkomstig met onze Belijdenis. Maar daarom heeft men geen recht de oorsprong der kerkelijke inrichting in die dagen zondig te noemen.

Doch wij leven nu niet meer in den toestand door Willem I in 't leven geroepen. De inrichting der kerk van heden dagteekent van 't jaar 1852. Dat de inrichting van Willem I hare gebreken had, kwam meer en meer te blijken, en de wensch naar herziening der reglementen door de kerk werd uitgesproken en telkens herhaald. Zoo kwam het dan ook in 1851 tot eene algeheele herziening, zoowel van het algemeen reglement als van de bijzondere reglementen. Van nu af hield de invloed der hooge Regeering in kerkelijke zaken op. De kerk herkreeg hare vrijheid. Alle inmenging van den staat had opgehouden. Zelfs werd de goedkeuring der regeering op kerkelijke reglementen afgeschaft. En sedert 1852 heeft onze kerk eene inrichting die geheel langs kerkelijken weg is tot stand gekomen. Ik weet het wel! ook tegen de wijze waarop de inrichting der kerk in 1852 tot stand is gekomen, heeft men bezwaren. Men zegt: toen de koning afstand deed van zijn recht in de kerkelijke zaken, is het recht gegeven aan de Besturen, die grootendeels door hem benoemd waren, en dat recht had gegeven moeten worden aan de Gemeente: dan hadden de Gemeenten kunnen beslissen over de inrichting der kerk. Dit zou zoo kunnen wezen, indien de Gemeenten ooit het recht hadden bezeten, in deze eene zelfstandige beslissing te nemen. Doch dit heeft ze nooit gehad. En nooit kan er sprake zijn van terug ontvangen van iets, dat ik nooit heb gehad.

Doch hoe men hier ook over moge oordeelen, zeker is dat de kerk sedert 1852, aldoor in de gelegenheid is geweest, om langs wettigen weg tot eene nieuwe orde van zaken te komen. Van af dat jaar had de kerk de handen vrij, geene onkerkelijke macht oefende meer invloed uit. Maar vooral sedert 1867 is de kerk in de gelegenheid geweest haren invloed te doen gelden. In dat

jaar bekwam iedere gemeente het recht om zelfstandig haren kerkeraad te mogen verkiezen. Bedenkt men nu dat op het geheele Bestuur in onze kerk, alle invloed geoefend wordt door de kerkeraden, (die jaarlijks op de classikale vergadering samen komen, ook om de leden der Provinciale kerkbesturen te kiezen, door welke kerkbesturen de leden der synode worden afgevaardigd,) dan kan men verstaan, hoe de kerk door de kerkeraden vertegenwoordigd, sedert 1867 in de gelegenheid is geweest, aan onze kerk eene geheel andere inrichting te geven, indien deze gewenscht werd. Doch dit is tot nog toe niet geschied. Waarom niet? Wordt dan geene verandering gewenscht? Dit laat ik nu eens aan zijn plaats. Maar in elk geval, al bestond de wensch, toch zou er tot op dit oogenblik geene mogelijkheid zijn geweest, om dien wensch te vervullen. En dat ten gevolge van tweeërlei oorzaak! De eene in de macht van de niet rechtzinnigen, de andere in Dr. A. Kuyper gelegen.

Bij de invoering van het reglement van 1867 waren vele gemeenten nog in de macht van de niet rechtzinnigen. Zoo waren er dus ook onrechtzinnige kerkeraden, die op de classikale vergaderingen onrechtzinnige leden in de provinciale kerkbesturen hielpen brengen, zoodat alzoo ook de synode voor 't grooter deel uit onrechtzinnigen bestond, die er niet aan dachten zelfs om tot de gereformeerde kerkorde terug te keeren. Doch door de werking van het reglement van 1867 kwam er in tal van gemeenten verandering; de onrechtzinnige leden der Provinciale kerkbesturen moesten hun plaats ruimen voor rechtzinnigen, zoodat ook spoedig het meerendeel van de leden der synode rechtzinnig zou zijn geweest. Maar daar komt Dr. A. Kuyper met zijn heilloozen raad om niet mede te stemmen, op de classikale vergaderingen, voor de kerkelijke Besturen. De raad van Dr. A. Kuyper was

voor ieder nadenkende begrijpelijk. Hij doorzag zeer goed, dat, al ging de synode om, al werd zij voor het meeren-deel rechtzinnig, ook de rechtzinnigen er niet aan denken zouden, om de inrichting der kerk te veranderen naar de inzichten van Dr. A. Kuiper. Werd de Synode rechtzin-nig, werden de reglementen in confessioneeelen geest veran-derd, dan miste hij een krachtig wapen om onze kerk te be-strijden. — Dat wapen kon hij niet missen, en wilde hij niet missen. — Vandaar zijn heillooze raad, niet stem-men voor de Besturen. En zij, die dien boozen raad op-gevolgd hebben, hebben het op hun geweten, dat om geen ander voorbeeld te noemen, het provinciaal kerk-bestuur van Friesland weer opnieuw kwam in handen der onrechtzinnigen, en twee modernen ter Synode af-vaardigt.

Ook ten gevolge der dolcantie is op menige Classi-kale Vergadering wellicht de macht weer overgaande in de hand der modernen, en blijft alzoo ook in de Synode de macht in der modernen hand.

Hoe onbegrijpelijk veel beter hadde Dr. Kuiper ge-daan, mede te werken dat in de Synode de macht kwam in de handen der Belijders des Heeren. Dan had hij, de man met zoo machtige gaven, de Belijders des Hee-ren uit het Woord Gods kunnen overtuigen, dat en waar-om hij de tegenwoordige inrichting der kerk, getoetst aan Gods Woord, voor zondig hield. Staat hij in die overtuiging, is dit werkelijk zoo, onder biddend opzien tot den Heere, zou het hem gegeven zijn de oogen er voor te openen, en hem zou het gegund zijn, door zijn invloed, de geheele kerk in de zuiver gereformeerde bed-ding terug te leiden.

Doch hij heeft geen vertrouwen gehad in het goed recht zijner zaak. In plaats van met wettige wapenen een heiligen krijg te voeren, tegen 't geen zijns inziens

verkeerd is, heeft hij zijn toevlucht genomen tot onheilige wapenen.

Allerlei ongegronde beschuldigingen heeft hij tegen onze kerk ingebracht, die hoewel honderd malen weerlegd, toch telkens door hem herhaald worden.

Wij willen ze nog even onder de oogen zien. Dit kan zijn nut hebben.

Allereerst heeft Dr. A. Kuiper den goedgeeloovigen wijs trachten te maken dat onze Nederl. Herv. Kerk »het koningschap van Christus verloochent.” Let wel! hij heeft niet gezegd dat er in onze Nederl. Herv. Kerk personen zijn, zelfs ook in de besturen, die het koningschap van den Christus verloochenen. Dit zou ieder hem hebben toegestemd. Maar dit was zijne aanklacht, dat de kerk als kerk zulks deed. En waaruit bewees hij dit? Hieruit! Dat er in het algemeen reglement van onze Nederl. Herv. Kerk een art. 61 is, waarin geschreven staat, *»dat bij de Synode berust de hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht.”* Ziet, — roept Dr. Kuiper uit, welk een heiligschennis! De Synode schrijft zichzelve toe, wat alleen Christus den Heere toekomt. Zij gaat zitten in de plaats die alleen aan »Gods Gezalfde” toekomt.

Schandelijk noem ik het van Dr. A. Kuiper, om, hoewel hij zelf beter weet, den volke zoo iets wijs te maken. Gesteld eens dat dit *alleen* zonder meer, er werkelijk stond, zou er dan wel een onbevooroordeeld mensch, zou er dan wel een mensch van gezonde zinnen zijn te denken, die in deze woorden las, wat Dr. Kuiper er in legt? Ieder zou toch begrijpen, dat dit alleen vergelijkenderwijze bedoeld kon zijn. Ieder zou verstaan dat de bedoeling geene andere kan zijn dan deze: gelijk de kerkeraad reglementen maakt voor de Gemeente, en recht spreekt tusschen de leden der Gemeente en de Ge-

meente bestuurt; gelijk het Classikaal Bestuur dat doet, voor de Gemeenten in zijn ressort, gelijk het Provinciaal Kerkbestuur dat doet voor al de Gemeenten in de provincie — zoo doet de Synode het voor al de Gemeenten van het gansche land. Zij, de Synode, bestuurt geheel de kerk, zij geeft de reglementen die voor heel de kerk gelden, zij spreekt recht in hoogster instantie over de personen die zich op haar beroepen, in dezaken die haar voorgelegd worden.

Niets anders, niets meer is bedoeld. En wat zou daartegen zijn! Ook in de kerk, in welke kerk ook, moet toch ergens een collegie zijn, dat het bestuur heeft over al de deelen der kerk, dat de reglementen maakt, zoodat er tusschen al de deelen goede orde en regel kan onderhouden worden, en waardoor recht gesproken wordt in laatster instantie, in hoogster ressort.

Ook in den bloeitijd der gereformeerde kerk was dit niet anders, kon het niet anders zijn. Was er geschil tusschen de leden eener zelfde Gemeente, de kerkeraad deed uitspraak. Vermeende eene der partijen verongelijkt te zijn, dan kwam men bij de classis; had men geen vrede bij de beslissing van de classis, dan beriep men zich op de provinciale Synode; en bij deze behoorde de hoogste rechtsprekende macht. Bij haar uitspraak had men zich neer te leggen.

Ja maar, toen was het toch iets anders, zegt mogelijk iemand. Toen was men gebonden aan Gods Woord en de Belijdenis. Juist! Maar zoo is het nu ook in onze Nederl. Herv. Kerk, en niet anders! Immers op de »woorden: »Bij de Synode berust de hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht,» volgen deze woorden van het hoogste gewicht *»onder de verschillende waarborgen, in dit Algemeen Reglement, en in bijzondere reglementen vastgesteld.»* Deze woorden van zoo groote betekenis, gaat Dr. Kuiper telkens voorbij, alsof zij van niet

de geringste beteekenis waren. Dr. Kuyper weet zeer goed welke die waarborgen zijn, en door zijnen volgelingen dit niet onder de oogen te brengen, maakt hij zich schuldig aan laster: en zondigt in meer dan een opzicht tegen het 9de gebod, naar de verklaring die onze Catechismus er van geeft. Want onder de bedoelde waarborgen behoort ook Art. 11 A. R., dat ook aan de Synode voorschrijft »de handhaving van de leer der Herv. Kerk,” en zoo ligt dus ook op de Synode, de roeping, om, overeenkomstig die leer *»zich aan te stellen naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen, die daar tegen zijn, houdende Jezus Christus voor het eenige Hoofd.”* Dat de Synode in deze haar plicht niet doet, dat er in de Synode loochenaars zitten van 's Heilands Koningschap, dit komt ten laste der Synode en niet van de Kerk.

Dat weet Dr. Kuyper ook even goed. Maar zijn stelregel schijnt te zijn: laster maar voort, er blijft altijd wel iets van hangen. Maar wie, 't geen hij voor waarheid houdt, met laster en leugen verdedigen moet, toont geen geloof aan de deugdelijkheid der zaak te hebben. Luther en Calvijn hebben Rome met geesselen en schorpioenen gekastijd, maar nooit de zaak der heilige waarheid, met leugen trachten te verdedigen.

Van geen beteren aard is eene andere beschuldiging, die Dr. Kuyper tegen onze kerk inbracht en nog gedurig inbrengt. Het bestuur onzer kerk noemt hij *»hiërarchisch.”* Voor het volk, dat dit woord niet verstaat, ligt in dat *»hiërarchisch”* natuurlijk iets vreeselijks; en voor de hand ligt de redeneering: »wat moet eene kerk toch diep gevallen en ontzaggelijk verdorven zijn, eene kerk die zelfs *hiërarchisch* is geworden.” Noemt het woord *»hiërarchie*”, past dit toe op de Nederl. Herv. Kerk,

en gij hebt genoeg gezegd, om den oningewijde te doen begrijpen dat hij geen oogenblik langer in zulk een kerk mag blijven, gij hebt genoeg gezegd, om den oningewijde vol afschrik van zulk een kerk zich te doen afkeeren.

Maar laat ons trachten dat vreeselijke geheimzinnige woord te verstaan, en dan zien, of het ook op onze Nederl. Herv. Kerk mag toegepast worden.

Het woord »hiërarchie» beteekent »priesterregeering, priesterheerschappij.» De roomsche kerk heeft eene »hiërarchie.» In de roomsche kerk is een lijn zeer scherp doorgetrokken, die het volk van de priesters scheidt. De Gemeente, het volk, is een schare die de wet niet kent, en die geregeerd wordt door de priesters, die eenen bijzonderen stand vormen, en verre verheven staan boven het volk. Dit onderscheid tusschen priesters en volk, is een allereerste kenmerk van eene »hiërarchie.»

Maar er is nog iets. In de roomsche kerk zijn de priesters niet aan elkander gelijk, er is een groot verschil in rang, en hoe hooger men in rang opklimt des te groo-ter is de macht die men uitoefent. Zoo heeft men kappellaans, pastoors, dekens, bisschoppen, aartsbisschoppen, kardinalen, en eindelijk de paus. De paus, de opperpriester, die zich den stedehouder of plaatsvervanger van Christus noemt, en zich in 1870 voor onfeilbaar heeft laten verklaren, oefent de hoogste macht uit; terwijl alle andere priesters aan hem onderworpen zijn.

De hiërarchie heeft dus twee voorname kenmerken, 1° het onderscheid tusschen het volk en den priesterstand, 2° de rangorde der priesters.

Is er nu in onze Nederl. Herv. Kerk ook van zulk een hiërarchie sprake, welnu dan is er in onze kerk eene zaak, die in lijnrechten strijd is met de Heilige Schrift! Want de Schrift leert het algemeene priesterschap der geloovigen, en noemt hen »een koninglijk priesterschap»

en onze Heere Christus heeft gesproken: Eén is uw meester, namelijk Christus en gij zijt alle Broeders." Hier zijn dus duidelijke uitspraken der Schrift.

Maar is er nu wel in onze Nederl. Herv. Kerk iets, dat ook maar op eene hiërarchie gelijk? Niet in het minst! Er is in onze kerk geen afzonderlijke priesterstand, er is geen het minste onderscheid tusschen de predikanten en de gemeenteleden. Niemand heeft er ooit aan gedacht, in een predikant iets meer of iets anders te zien, dan den voorganger der Gemeente. Ook onder de predikanten is geen onderscheid. Een predikant in Amsterdam, eene gemeente van 175.000 zielen, en een predikant in een dorpje in Limburg, met nauwelijks 50 zielen, staan volkomen gelijk. Er is geen denken aan, dat de Amsterdamsche predikant hooger in rang zou zijn, of meerder macht zou hebben, dan de predikant op het kleinste dorpje. Van eene ondergeschiktheid van den een aan den ander is geen sprake.

In den kerkeraad heeft de predikant al evenveel of evenweinig te zeggen, als ieder ander lid van den kerkeraad. Als er gestemd moet worden heeft de predikant even als ieder ouderling en als iedere diaken één, zegge één stem. De predikant kan willen wat hij wil, maar als de kerkeraad bij meerderheid van stemmen anders wil, dan kan de predikant er niets aan doen. — In onze kerk oefent de Gemeente door haar kerkeraad van 4 of 6 of 8 leden, (in iederen kerkeraad zitten altoos minstens viermaal meer leden dan er predikanten zijn) allen invloed uit, en de predikant met zijn ééne stem in het kapittel, juist zooveel invloed als die ééne stem waard is.

Terwijl in de roomsche kerk de priesters van hooger hand gezonden worden, kiest in onze kerk de Gemeente zelf haar predikant, haar ouderlingen en diakenen.

In onze kerk is dus geen sprake er van dat de pre-

kanten heerschappij zouden hebben, of kunnen uitoefenen over de Gemeente. Doet of wil de predikant iets, dat de kerkeraad in strijd acht met het belang der Gemeente, de kerkeraad heeft het recht den predikant aan te klagen bij het Classikaal Bestuur, en vindt de kerkeraad door de uitspraak van het Classikaal Bestuur zich bezwaard, hij hoeft er niet in te berusten, maar kan hooger op gaan.

Ja, maar daar hebt gij 't juist, die besturen die in rang elkander opvolgen, daarin zit juist het hiërarchisch beginsel. Is het waar? Laat ons zien! Zijn dan misschien de Besturen, een collegie dat door den een of anderen machthebbende wordt benoemd, gelijk het collegie van kardinalen in de roomsche kerk door den paus? Zijn die besturen collegies die macht hebben over de gemeenten en waarvan de leden meer macht hebben dan ieder ander lid der gemeente?

Vragen wij eerst: hoe komen de besturen er? Behalve den kerkeraad kennen wij in onze kerk drie Bestuurscollegies, en wel het Classikaal en het Provinciaal Bestuur, benevens de Synode. Het Classikaal en Provinciaal kerkbestuur worden door de classikale vergadering en alzoo door de afgevaardigden van de Gemeente, naar door de kerk gemaakte bepalingen gekozen. Zij worden dus niet door een soort paus of oppermachtig persoon benoemd, maar door de Gemeenten gekozen; en de door de Gemeenten gekozene leden der provinciale kerkbesturen, benoemen uit hun midden de leden der Synode. In die besturen zitten zoowel ouderlingen als predikanten.

En wat is nu de macht van een classikaal bestuur? het heeft geen — volstrekt geen macht. Het heeft een werkkring, die nauwkeurig omschreven is, in de door de kerk gemaakte reglementen; het Classikaal Bestuur heeft toezicht te houden over de Gemeenten, kennis te nemen

van geschillen, te waken voor de belangen van vacante Gemeenten, toezicht te houden over het beheer der diakonie-goederen enz. enz. Het classikaal bestuur heeft niets te bevelen! Het heeft te waken hiervoor, dat ook door de kerkeraden orde en regel en de door de kerk gemaakte reglementen, nageleefd worden. Maar van macht over de Gemeente is geen sprake: het classikaal bestuur heeft over den kerkeraad die zijn plicht doet, in een Gemeente waar alles naar de kerkorde geschiedt, niets, niets hoegenaamd te zeggen.

En welke is de macht van ieder lid van een classikaal bestuur, hij zij ouderling of predikant? Die macht is = o.

Wat van het classikaal bestuur geldt, geldt ook van het provinciaal bestuur. En evenzeer van de Synode. Zelfs kan de Synode geen enkel reglement uitvaardigen op haar eigen handje; daarom is het zoo dwaas ook, om van Synodale reglementen te spreken. Synodale reglementen zijn er niet! Meent de Synode dat eenige zaak voorziening behoeft — dan ontwerpt zij de noodige bepalingen; en deze kunnen nooit verbindende kracht hebben, dan nadat de classikale vergaderingen gehoord zijn, en nadat de meerderheid van de leden der provinciale kerkbesturen ze goedgekeurd en aangenomen heeft. Zoo is het dus wederom de kerk die hare reglementen maakt.

En welke is de macht van een lid van een provinciaal kerkbestuur of van de Synode? — wederom gelijk aan nul. De president van de Synode heeft evenveel macht als de eenvoudigste ouderling of diaken in de kleinste gemeente van ons land: dat is dus: geen macht.

Al dat geroep van *»ongoddelijke machten»* in de kerk, is niets dan ijdel geroep. Er zijn in onze Nederl. Herv. Kerk in 't geheel geen machten, en dus ook geene ongoddelijke of goddelooze.

De besturen zijn geroepen de orde te handhaven, maar

ook dät alleen, overeenkomstig de door de kerk gemaakte reglementen. Handelt iemand in strijd met de reglementen, dan ondervindt hij niet de macht der besturen, maar de macht van de kerkelijke, door de kerk gemaakte wetten.

Het is waar, de oude gereformeerde kerk heeft geene besturen gekend. Daar werd toezicht gehouden niet door een classikaal bestuur, maar door de classicale vergadering, niet door een provinciaal bestuur, maar door de provinciale Synode.

Maar dientengevolge werden alle kerkelijke procedures jaren en jaren lang gerekt; voorbeelden zijn er genoeg van. Als toen een Gemeente een predikant had die een dronkaard was, duurde het soms jaren, eer de gemeente er van verlost werd, 't geen nu niet denkbaar of mogelijk zou zijn.

Het gereformeerd beginsel moge meebrengen, dat geen classikaal bestuur, maar dat de classikale vergadering doe wat te doen is, maar in de practijk blijken de Besturen dienstiger te zijn.

Doch de H. Schrift kent geen besturen in den zin als er nu zijn. Dat is ook zoo. Maar de Schrift spreekt evenmin van doleerende kerken, evenmin van kerkelijke kassen, evenmin van agenten en moderatoren en consulenten, evenmin van geheime instructië, en wat dies meer zij, zooveel als er door Dr. Kuyper in de laatste jaren is ingevoerd.

Het is dus ongepast, om nog langer van eene hiërarchie in onze Nederl. Herv. Kerk te blijven spreken. Wie het toch doet, gebruikt groote woorden, en toont onmiskenbaar zijn toeleg om het volk te misleiden, om haat tegen en afkeer van onze Nederl. Herv. Kerk op te wekken en te bevorderen. De inrichting onzer kerk eene hiërarchische te noemen, is gebruik maken van een on-

geoorloofd middel tot bereiking van eigen doeleinden.

Men wil nu eenmaal terug tot vroegere toestanden. Goed! men doe het — en wil men ook anderen daartoe bewegen, laat men dan die toestanden ons doen kennen in hun goed recht van bestaan, in al hun heerlijkheid, in hun deugdelijke kracht. Maar laat men niet al liegende lasteren, gelijk men tot dusverre heeft gedaan.

Laat men het verkeerde in de tegenwoordige kerkelijke bepalingen blootleggen en aandringen op verandering, in den wettigen weg. O zeker, er is veel in onze Nederl. Herv. Kerk dat anders moet worden; maar dat kan alleen anders worden door ééndrachtigen en biddenden arbeid van de Belijders des Heeren, maar die arbeid moet het kenmerk der waarheid dragen, en den zuiveren toets van Gods Woord kunnen doorstaan.

Dat kan de werkzaamheid der doleerenden niet. Hun roepen dat zij terugkeeren tot de vroegere kerkorde is onwaar, hun manier om nieuwe gemeenten te stichten is in strijd met Gods Woord.

Aldoor hoort men van de zijde der doleerenden zeggen, dat zij terugkeeren tot de oude Dordtsche kerkorde, en dat die kerkorde is naar Gods Woord.

Het zeggen dat zij terugkeeren tot de oude kerkorde van Dordt, is eene besliste onwaarheid. Dit doen zij niet. De Dordtsche kerkorde is die regel van Bestuur voor de kerk die uit 1618 tot ons is gekomen. En deze nemen de doleerenden niet aan, evenmin als de Christelijk Gereformeerden haar aangenomen hebben. Zij nemen er uit, wat hun goed dunkt, en het overige werpen zij over boord; maar zoo is het dan de Dordtsche kerkorde ook niet meer. Deze was geheel ingericht voor de toenmalige tijden, toen Kerk en staat nog ten nauwste verbonden waren.

In strijd met Art. 86 dier kerkorde, dat voorschrijft:

»Het zal nochtans geene bijzondere Gemeente, Classe of Synode vrij staan, veranderingen, vermeerdering of vermindering, aan te brengen, maar zullen naarstigheid doen om die te onderhouden, tot dat anders van de Generale of Nationale Synode verordend worde.» In strijd met dit duidelijk sprekend Artikel, hebben de doleerenden in zeer vele Artikelen veranderingen aangebracht. En desalniettemin zeggen zij, terug te keeren tot de Dordtsche kerkorde. Maar bovendien Friesland, Groningen, Drenthe, Gelderland, Zeeland, hebben nooit de Dordtsche kerkenordening aangenomen. In die provinciën kan dus ook van terugkeer tot die kerkorde geen sprake zijn. De kerken dier provinciën hadden hunne eigene afzonderlijke kerkorde.

En nu gelieft men wel de Dordtsche kerkorde eene kerkenorde te noemen naar Gods Woord — maar ook dit is niets anders dan een machtspreuk. Zij is even goed als de reglementen in onze Nederl. Herv. Kerk zijn, eene verzameling van menschelijke bepalingen. Of wat? Waar spreekt de Schrift over doctoren in de theologie, van beroeping of verplaatsing van predikanten, van classen en provinciale Synoden, van gestudeerde en ongestudeerde predikanten, waar spreekt de Schrift van studenten en schoolmeesters, van appèl in tuchtzaken, van praeses en scriba, van notulen en instructiën, van onderteekenen van formulieren, van approbatie van boeken, van lijkpredicatiën en huwelijks-ordonnantiën? Van dit alles weet de Schrift niets. Al de bepalingen dienaangaande zijn menschelijke en louter menschelijke verordeningen.

Maar dan moet men ook niet zulk een groot woord voeren, en zeggen: Wij verlaten eene zondige, ongoddelijke ja goddelooze kerkregeering, en keeren terug tot Gods woord, en tot geene andere verordeningen dan die neergelegd zijn in Gods Woord.

In waarheid, men behoeft ook tot de oude kerkenordening van Dordrecht niet terug te keeren, om daarvan heil te verwachten. Telkens en telkens is er op gewezen geworden hoe diep treurig het ook toen in de gereformeerde kerk gesteld was. Neen, 't was niet alles goud wat men thans van uit die oude tijden ons tegenblinken doet. Ook toen werd er geklaagd: »De waarheid wordt »niet alleen bedreigd en ondermijnd, maar overal naar »het hart gestoken; allerlei ketterij wordt waargenomen; »de openbare godsdienstoefening wordt niet alleen ver- »laten, maar zelfs tegengesproken, veracht en bespot. »Het Woord der waarheid wordt mishandeld. De ver- »borgenheden van het Christendom worden tegengespro- »ken, en het schijnt dat er een toeleg is om weer een »heidendom in te voeren. De dierbaarste waarheden wor- »den van eenigen niet geloofd en van anderen openlijk »bespot. Heidensche zedeleer wordt ingevoerd. De men- »schen zijn wereldsch en vallen tot atheïstische gedachten.” Dergelijke klachten vindt men bij alle oude gereformeerde schrijvers, en zij doen ons getuigen: het was toen als nu, en niet beter, zoo al niet erger gesteld.

Neemt uw à Brakel's »Redelijke Godsdienst” ter hand, leest het hoofdstuk: »Men moet zich bij de kerk voegen en bij haar blijven.” Dan zult gij zien welke treurige tafereelen à Brakel ophangt uit zijn dagen, maar gij zult ook zien, hoe à Brakel, ondanks al het verderf dat in de kerk was, met allen ernst, die in hem was, afmaande van het uitgaan uit de kerk en waarschuwde tegen het vormen eener secte, tegen het afscheiden van de kerk.

Maar ook de wijze waarop zulk eene nieuwe, eene doleerende Gemeente gesticht wordt, is in strijd met Gods Woord.

Hoe geschiedt dit dan? Laat mij u dit mededeelen

naar hetgeen wij hier hebben zien geschieden. Op een goeden dag dienen zich eenige mannen als kerkeraad aan; en als wij nu vragen hoe zijn zij dit geworden, dan zeg ik niet te veel, wanneer ik beweer, dat zij zelf zich dit gemaakt hebben. Daar zijn er gewoonlijk enkelen, en zoo ook hier, die door de meesterlijke taal van Dr. A. Kuyper worden meegesleept, wien het stichten van eene doleerende kerk toelacht, als eenig middel tot hervorming onzer kerk. Zij beginnen hier en daar couranten en blaadjes te verspreiden, waarin zeer eenzijdige en overdrevene voorstellingen van al het zondige en verkeerde in onze Nederl. Herv. Kerk worden gegeven. Wat tegen die eenzijdige en overdrevene voorstellingen wordt ingebracht, wordt liefst niet verspreid — en zoo blijven de vrienden, die toch niet lezen, in den waan, dat er tegen het zondenregister der kerk niets is in te brengen. Ontevreden zijn er in de Gemeente altoos geweest en zijn nog overal. De een is ontevreden over de prediking, die veel te ruim is en niet steeds *»van uit het paradijs begint»*, een ander is ontevreden omdat de Wet des Heeren niet voorgelezen wordt, waaruit natuurlijk blijkt dat 's Heeren Wet ook al uit de kerk is, een ander is ontevreden omdat hem niet genoeg eere gegeven wordt, weer een ander omdat de predikant stout genoeg is geweest wat al te hard op, over het nemen van woekerwinst te spreken, enz. Ontevreden zijn er altoos: en die ontevreden worden verzameld. Zij komen nu en dan te zamen en lezen een preek. Dit duurt eenigen tijd, maar dat kan toch niet duren blijven. Er moet ook gehandeld en openlijk opgetreden worden. Een of twee stellen dan een brief op aan den kerkeraad, en, mede namens eenige anderen — wat de kerkeraad maar op goed geloof moet aannemen — verzoeken zij »om de reformatie der kerk ter hand te nemen.” Op zulk een ver-

zoek andwoordt de kerkeraad natuurlijk of niet of weigerend. Maar van af dat oogenblik is zijn vonnis ook geteekend. Hij bewijst een ontrouwe kerkeraad te zijn. Inmiddels wordt er een lokaal ingericht of een kerkje gebouwd. Maar ten overvloede richt men dan nogmaals, maar vrij wat minder vriendelijk dan de eerste keer, het verzoek tot den kerkeraad om de reformatie alsnog ter hand te nemen. Weigert de kerkeraad ook ditmaal, dan blijkt het duidelijk dat de kerk eene soort moordenaarskuil, en dat de kerkeraadsleden eene soort wolven is geworden.

Dan worden oproepingsbriefjes rondgezonden, en de stemgerechtigde leden uitgenoodigd *»gaarne getrouwe opziensers en armverzorgers te komen kiezen»*, en die briefjes onderteekend door 3 a 4 personen. Straks komen enkele leden op den bestemden tijd bij elkaar. De stemming wordt gehouden — en de onderteekenaars van het oproepingsbriefje worden gekozen, die zich dus in alle nederigheid een getuigschrift van *»gaarne getrouw te zijn»* laten afgeven door die leden die zij zelf hiertoe hebben opgeroepen. Dan schrijft een predikant die om *het maken van secte en muiterij in de kerkelijke regeering* is afgezet, een brief vol valsche voorstellingen, vol groote woorden en machtspreuken, vol onbewezene en onware beschuldigingen; de benoemden onderteekenen dien volgaarne, en zenden dien rond aan de huizen, en aan de zusterkerken, doleerend, wordt in de Heraut kennis gegeven dat de *synodale organisatie van 1816/52 is op zijde gezet*.

Oordeelt nu, — indien de zaak niet zoo ernstig was, zou zij dan niet belachelijk zijn.

Hoe men deze zaak ook beschouwen moge, zij is en blijft eene ongerechtigte en diep zondige daad.

Zoowel zij, die zulk eenen kerkeraad benoemen als ook zij die zich als kerkeraadsleden laten benoemen, doen

iets, wat zij noch voor God noch voor menschen verandwoorden kunnen.

Immers zij allen zijn lidmaten der Nederl. Herv. Kerk! Niet gedwongen, maar geheel vrijwillig, zijn zij door 't afleggen van Belijdenis lidmaten der Nederl. Herv. Kerk geworden. Als zoodanig hebben zij de verplichting op zich genomen, *tot den bloei der Nederl. Herv. Kerk, met opvolging van hare verordeningen, mede te werken.*" Die belofte is in de ure der bevestiging, in tegenwoordigheid der Gemeente en van den heiligen God, afgelegd. Die belofte staat gelijk met een eed. Aan dien eed zijn zij gehouden, zoolang zij lidmaten der kerk zijn.

En wat doen zij nu? In strijd met hunne belofte, vertrappen zij de verordeningen van die kerk, zij maken muiterij in de kerkelijke regeering en trachten scheuring in die kerk te brengen. Door een kerkeraad te benoemen en als kerkeraad op te treden, hebben zij den bestaanden, den wettigen kerkeraad uit zijn ambt vervalten verklaard. Door zichzelven als den getrouwen kerkeraad aan te dienen, hebben zij den bestaanden kerkeraad van ontrouw voor de Gemeente aangeklaagd. Neen — dat is geen zaak zonder gewicht. De zaak is voor ons wel zonder gevolg — maar voorhen niet zonder betekenis.

Zij hebben den alleen wettigen kerkeraad ontzet. Zij zeggen het wel niet met zoovele woorden, maar nochtans hebben zij het met der daad gedaan. Een predikant die *Jezus Christus predikt, en dien overgeleverd voor onze zonden, en dien opgestaan tot onze rechtvaardigmaking*, en die dus op grond van Gods Woord (1 Cor. 4:1) eischen mag, dat ieder in de Gemeente hem houden zal voor een *dienaar van Jezus Christus*, opzieners en armverzorgers, die op 't eenig fundament der zaligheid bouwen, op den grond der Belijdenis der gereformeerde ker-

ken staan, die volgens Gods Woord op dubbele eere aanspraak mogen maken, hebben zij met een aangematigd recht uit het ambt vervallen verklaard.

Ik schroom niet, dit *sonde* te noemen. Op niets uit Gods Woord kunnen zij zich tot hunne verdediging beroepen. Gods Woord bestraft en veroordeelt hen.

Gesteld eens, dat wij als kerkeraad kwaad deden en ingingen tegen Gods Woord. Zouden zij dan in hun recht zijn? Neen!

Lees eens 1 Samuel 2: 12—25. Daar worden Eli's zonen, de priesters in Israël, kinderen Belials genaamd, en allerlei gruwelen van hen opgenoemd. Leest gij er ook iets van, dat enkele getrouwen in Israël, nieuwe priesters hebben ingesteld? Immers neen! Zelfs niet, ofschoon er goddelooze mannen, duivelskinderen in het priesterlijk gestoelte zaten.

In des Heilands dagen was Cajaphas de Hoogepriester in Israël. Heeft de Heer, hebben de Apostelen er aan gedacht om Cajaphas te ontzetten uit zijn ambt? Neen! de Heiland heeft Cajaphas blijven erkennen, en den eed voor hem afgelegd, toen Cajaphas als Hoogepriester dien eischte.

In der Apostelen dagen was in Jeruzalem een hooge Raad, die zich tegen Christus en de zijnen stelde, hen vervolgde en in de gevangenis wierp. Hebben de Apostelen dien hoogen Raad afgezet en een nieuwen in de plaats gesteld? Zij hebben er zelfs niet aan gedacht.

Lees Handelingen 23: 1—5. In onwetendheid had Paulus zich tegen den Hoogepriester Ananias bezondigd; maar nauwlijks wordt het hem bekend, of hij biedt zijne verontschuldigen aan.

Lees Mattheus 23: 1, 2, hoe de Heiland de discipelen en de scharen vermaant tot gehoorzaamheid aan de Schriftgeleerden en Pharizeeën, van wie de Heiland getuigt in

Mattheus 15, dat zij te vergeefs den Heere God eeren, leerende leeringen die geboden van menschen zijn, ja, dat zij zelfs Gods gebod krachteloos maakten door hunne inzettingen, en toch spreekt de Heer: »wat zij u zeggen doet dat, want zij zijn gezeten op den stoel van Mozes.»

Lees eens Rom. 13 : 1, 2; 1 Petrus. 2 : 13, 14; Titus 3 : 1. Lees hoe de Apostelen des Heeren vermanen tot gehoorzaamheid aan de machten, omdat de machten die er zijn, van God zijn verordend, zoodat, wie zich tegen de macht stelt, de verordening van God wederstaat, en een oordeel over zichzelf haalt — en vraag u eens af, of een christen met een goed geweten doen kan, wat de doleerenden doen; kerkeraden door God over hen gesteld, kerkeraden, bestaande uit Belijders van Christus, op zijde zetten?

Inderdaad! Hier baat geen uitvlucht. Zij hebben een daad van revolutie, van omwenteling en opstand gepleegd, die door geen redeneering, hoe traai ook, is goed te praten.

Te vergeefs beroepen de doleerenden zich hierop, dat ook de besturen in de Nederl. Herv. Kerk, aan Gods Woord getrouwe predikanten, ouderlingen en diakenen hebben afgezet.

Maar ieder die nadenkt, kan voelen en tasten, dat het eene geval niet met het andere gelijk staat. In Goënga c. a. bv. hebben eenige stemgerechtigde leden zichzelf een recht aangematigd en een kerkeraad benoemd, in strijd met de kerkelijke verordeningen, waaraan zij door vrijwillig afgelegde belofte gehoorzaamheid verschuldigd waren, en die opgeworpen kerkeraad, die zijn bestaan alleen dankt aan grenzelooze willekeur, zet een wettigen kerkeraad af, enkel en alleen, omdat die kerkeraad naar hun meening verkeerd handelt. Daarentegen, te Am-

sterdam, te Heeg zijn predikanten, ouderlingen en diaconen afgezet, maar door de wettige kerkelijke besturen, om het bepaalde feit, dat zij revolutie gemaakt hadden in de kerk.

Neen; de daad der doleerenden is door niets hoege-naamd te verdedigen.

Maar, zal iemand zeggen, indien de doleerenden meenen, niet langer in de Nederl. Herv. Kerk te mogen blijven, en door hun geweten *meenen* gedrongen te worden, niet langer gemeenschap te hebben met een kerk, waarvan zij de inrichting voor zondig houden. Hoe dan?

Niemand wordt zijns ondanks gedwongen lid der Herv. Kerk te zijn. De band die hen bindt aan de kerk is geen onverbreekelijke. Men kan ophouden lid te zijn. Ik voor mij houd dit voor ongeoorloofd. Maar de mogelijkheid bestaat om op te houden lidmaat te zijn. Meenen zij dat zij niet mogen blijven — laten zij dan te kennen geven, dat zij wenschen af te scheiden: laten zij heengaan als eerlijke mannen.

Maar door te willen blijven, te willen blijven lidmaten der Nederl. Herv. Kerk, en in strijd met de verordeningen te handelen, is ontrouw, is oneerlijk. Ik heb nog niemand der doleerenden ontmoet, die voldoende rekschap van zulk een ontrouw gedrag kon geven. Die ontrouw, die oneerlijkheid wordt bedreven op gezach — maar ook op verandwoordelijkheid van Dr. Kuyper.

Met al wat in mij is, zou ik een iegelijk willen toeroepen: ziet toe dat gij niet met de doleerenden mededoet, dat gij niet mede instemt met hun raad, en geen deel hebt aan hun ongerechtigheid.

En nu wordt het voor mij tijd om te eindigen.

De vraag: moeten wij uitgaan uit de Nederl. Herv. Kerk? beantwoord ik voor mij, met overtuiging, met een beslist: neen!

De Nederl. Herv. Kerk is niet eene valsche kerk, maar eene ware kerk van Christus en alzoo mogen wij van haar niet scheiden.

De inrichting der Nederl. Herv. Kerk is niet zondig, noch in oorsprong, noch op haar zelve beschouwd, als de inrichting eener Christelijke Kerk.

De beschuldigingen tegen haar ingebracht, als zou de kerk het Koningschap van Christus niet eeren; als zou er in haar eene hiërarchie zijn; als zou ze machten in haar hebben die Christus niet ingesteld heeft, zijn louter valsche beschuldigingen.

Neen! onze Nederl. Herv. Kerk is niet volmaakt! Verre van daar. Ook ik heb opene oogen voor veel dat in haar is en dat anders moest wezen en ook anders moet worden en ook anders worden zal, maar in den weg der doleerenden nooit anders worden kan.

Vraagt gij mij hoe het anders worden kan? dan antwoord ik — hierop kan ik op 't oogenblik geen voldoend antwoord geven. Dr. Hoedemaker en Dr. van Ronkel hebben beiden eigenaardig van elkander verschillende wegen voorgesteld. Doch niet van menschen hebben wij het te verwachten, gelijk de beide genoemde Broeders de eersten zullen zijn om ons toe te roepen: Ziet niet op ons, maar laat ons opzien tot den Heer, den Almachtige, den Ontfermer. Dr. A. Kuyper heeft ergens geschreven: *»Dat alle goede reformatie God tot auteur heeft; alle menschenpogen is in Jezus' kerk ijdelheid en minder dan de ijdelheid zelve. Geen onzinniger bedrijf dan ook, dan dat eenig mensch, al ware hij de uitnemendste, of eenige kerkelijke vergadering, ook al ware ze de invloedrijkste, zich ooit zou vermeten te zeggen of te denken: WIJ ZULLEN DOOR ONS BELEID DEZE OF DIE INGEZONKEN KERK EENS REFORMEEREN.»*

En daarom is de reformatie die de doleerenden willen,

en waarvan zij zelve getuigen *'dat zij ter hand wordt genomen, veroordeeld.*

»Alle goede reformatie heeft God tot auteur.» En daarom hebben wij het oog op te heffen tot Hem, die spreekt en 't is er, die gebiedt en 't geschiedt terstond. Zij ook van Hem alleen onze biddende verwachting.

Wij hebben tot dusverre te veel het oog gehad op de modernen rondom ons en op het verkeerde buiten ons.

De weg der doeleantie is eene poging om van de modernen af te komen. Die poging is ongeoorloofd. Ook de modernen zijn gedoopt in den driemaal heiligen naam des Heeren. Ons doel mag het niet zijn, om zoo maar, zonder meer, van hen af te komen. Wij hebben ook tegenover hen eene roeping. Om die roeping te vervullen is groote genade en groote getrouwheid noodig. Daarom ook niet allereerst gezien op het verkeerde buiten ons, maar veel meer op het verkeerde binnen in ons. Ons hart heeft dringende behoefte aan hervorming. En daarom gebeden, steeds hartelijker, inniger gebeden, om de invloeden van den Heiligen Geest, dat ons geloof krachtiger worde en onze liefde vuriger. Als wij waarlijk gelooven dat Christus Jezus alleen de Zaligmaker van verloren zondaren is, als waarlijk de liefde van Christus ons dringt, zullen wij meer vrij en blijmoedige getuigen van Christus zijn in de wereld.

Als de Gemeente van Christus weer opleeft in geloof en liefde zal er kracht van haar uitgaan.

Niet het buitenste van drinkbeker en schotel moet gereinigd, maar het binnenste in ons moet gereinigd en bezielde worden door den Geest des Heeren. Als wij, die gelooven en belijden, hervormd worden in den geest onzes gemoeds, zal er kracht van ons uitgaan op ons huisgezin, op den kring waarin wij leven, op de Gemeente waarin wij wonen, en zoo zal er nieuw leven komen in

de kerk, en het nieuwe leven zal het doode en dorre verdringen.

Al was er in de kerkelijke inrichting niets verkeers, al was de kerkvorm en de kerkorde nog zoo volkomen, — daardoor wordt geen nieuw leven gewekt. — Leg een lijk in het schoonst doodkleed, in de prachtigste doodkist, — dat doodkleed en die doodkist, hoe prachtig ook, maken het lijk niet levend.

Alleen een levend geloof in Christus maakt zalig! En een levend geloof kunnen wij bezitten, al leven wij als een Obadja aan het hof van den goddeloozen Achab, al leven wij als een Naäman aan het hof van den heidenschen koning van Assyrië, of al leven wij als de Canaaneesche vrouw in het heidensche land.

Och of allen die een open oog hebben voor reformatie die noodig is, och of allen die belijden dat alle goede reformatie God tot auteur heeft, samenstemden in één zelfde bede: dat de Heer water giete op het dorstige en stroomen op het drooge: dat de Heer over onze Nederl. Herv. Kerk uitgiete den Geest der genade en der gebeden. Dan komt het goed, maar ook dan alléén, komt het zeker goed.

